КОНСТИТУЦИЯ КҮНІ ҚҰТТЫ БОЛСЫН!

ЗАҢ газеті

zangazet@mail.ru

№64 (3595) 29 тамыз 2023

ZANMEDIA.KZ

Қоғамдық-саяси, құқықтық газет

БҮГІНГІНІҢ БАС ТАҚЫРЫБЫ

АТА ЗАҢ – АЛТЫН ҚАЗЫҒЫМЫЗ

Ата Заң – алтын қазығымыз. Әрбір зайырлы мемлекеттің іргетасын бекітіп, тұғырын биіктетуде Конституцияның орны бөлек. Қабылданғанына биыл 28 жыл толып отырған біздің Конституциямыз да Қазақстанның тәуелсіз мемлекет ретінде қалыптасып, ел тұрғындарының құқығы мен бостандығының сақталуына толық кепілдік беріп келеді. Адами құндылықтар басты орынға қойылып, құқықтық теңдікке басымдық берілген бас құжаттың 1995 жылы 30 тамызда қабылданғаны белгілі. Ел өмірін түбегейлі өзгертіп, құқықтық салаға үлкен бетбұрыс жасаған бұл тарихи датаның халқымыз үшін аса қастерлі, ерекше бағалы болатыны сондықтан.

(Соңы 2-бетте)

СӘТІ ТҮСКЕН СҰХБАТ

Бақыт НҰРМҰХАНОВ,
Конституциялық Сот төрағасының орынбасары:

«КОНСТИТУЦИЯНЫҢ ҮСТЕМДІГІН ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУДЕ ҒЫЛЫМИ ЖЕТІСТІКТЕРДІ ЕСКЕРУ МАҢЫЗДЫ»

– Бақыт Маратұлы, 2022 жылы Ата Заңымызға маңызды өзгерістер енгізілді. Олар қоғам мен мемлекеттің одан әрі дамуына қалай әсер етті?

– Өткен жылы ел Президенті Қ.Тоқаевтың бастамашылығымен елімізде ауқымды конституциялық реформалар жүргізілді. Жалпы, мұндай реформалар жаңа бір даму сатысына өту кезінде алға қойылған стратегиялық мақсаттарға жету үшін қажетті бетбұрыс шараларына берік саяси-құқықтық негіздер қалап, жан-жақты түрленуге мықты серпін беру үшін жасалатыны белгілі. Халықтың тікелей қатысуымен қабылданған конституциялық түзетулер мемлекеттік билік және қоғамдық институттар қызметінің принциптерін өзгертіп, экономика, саясат, құқық салаларын қайта жаңғыртуға жұмыс жасауда. Мәселен, осы жылы Парламент Мәжілісіне және жергілікті өкілді органдарға жаңа ережелерге сәйкес сайлау өтті. Оған қатысқан саяси партиялар саны артты, енді өкілді органдарда бірмандатты округтер бойынша сайланған депутаттар да бар. Заң шығару процесі жаңғырды, ол барынша ашық және сайлаушылардың мүдделерін ескеруге бағытталды. Әкімшілік реформа жалғасып, жергілікті өзін-өзі басқару тетіктері кеңейді.

Құқық қорғау жүйесінің тиімділігін арттыратын шараларды атап өткен жөн. Адам құқықтары жөніндегі уәкілдің конституциялық мәртебесі анықталып, институционалдық, құрылымдық, кадрлық жағынан күшейтілуі адами құндылықтарды қорғауда маңызды. Мемлекеттіліктің құқықтық негіздерін, адамдардың конституциялық құқықтары мен бостандықтарының кепілдіктерін сақтау үшін Конституциялық Соттың құрылғанына ерекше назар аударғым келеді. Осылайша екі жүз жылдан астам тарихы бар конституциялық бақылауды жүзеге асыратын Қазақстанда жаңа органның қалыптасуы отандық конституциялық әділет жүйесінің дамуында жаңа бір парақты ашты.

(Соңы 3-бетте)

МӘСЕЛЕ

АРАЛАС МЕКТЕПТІҢ КӨБЕЮІ АЛАҢДАТАДЫ

Ұлттың жарқын болашағы ұлт тілінде білім алудан басталады

Бүгінде республика бойынша 506 мектеп жаңартылып, оның 107-сіне ағымдағы жөндеу жұмысы жүргізілген. Сондай-ақ 185 мектепте жиһаз ауыстырылып, 201 кітапхана мен 119 асхана жаңартылды. 261 мектепке турникет, бейнебақылау жүйесі орнатылып, қауіпсіздік шарасы күшейтілді. Сонымен қатар, мектептерде робототехника, химия, биология, физика және STEM пәндері бойынша кемінде 1000 заманауи кабинет іске қосылмақ. «Ауыл – ел бесігі» бағдарламасы бойынша 90 мектепте күрделі жөндеу жүргізілді.

Астанада өткен республикалық тамыз мәслихатында белгілі болғандай, «жайлы мектеп» реформасы одан әрі жалғасын таппақ. Сессияның негізгі баяндамашысы Оқу-ағарту министрі Ғани Бейсембаев келесі жылы 130 мың оқушыға арналған 154 мектеп салу жоспарланып отырғанын айтты. Президент тапсырмасымен Қостанай, Маңғыстау, Павлодар облыстарында және Алматы мен Шымкент қалаларында Оқушылар сарайының құрылысы жүріп жатыр екен.

Жаңа оқу жылында балалардың мектепке әзірлігі де мемлекет назарынан тыс қалған жоқ. Жалпыға бірдей білім беру қорынан жыл сайын аз қамтылған 460 мыңнан астам отбасының балалары киім-кешек, оқу құралымен қамтамасыз етілуде. Биыл да халықтың әлеуметтік осал топқа жататын 400 мыңнан астам бала материалдық көмек иеленді. Оқу-ағарту министрлігінің ақпаратынша, әр оқушының киім, оқу құралын сатып алуға бөлінген қаражаттың ең төменгі мөлшері – 40 567 теңге. Ақша ата-аналардың шотына аударылады. Сондай-ақ, 1-4 сынып оқушылары түгелдей тегін ыстық тамақпен қамтамасыз етілмек.

Тамыз мәслихатында сөз алған Премьер-Министрдің орынбасары Тамара Дүйсенованың айтуынша, мұғалімдікті тартымды мамандық ету, оған ұрпақ тәрбиелеу ісінің маңызын, жауапкершілігін жан-жүрегімен ұғатын жандарды тарту бағытында ауқымды жұмыс жүруде. Соның бірі ретінде бүгінде мұғалімдерді марапаттау тетігін өзгерту мәселесі пысықталып жатыр. Осыған орай «Біз мұғалімнің бұрынғы Ұстаз бейнесін қайта жаңғыртуға міндеттіміз. Осы мақсатта министрлік білім беру саласында 30 және одан да көп жыл еңбек өтілі бар ұстаздарды «Еңбек ардагері» медалімен марапаттау туралы шешім қабылдады» деді ол. Сонымен қатар жаңа оқу жылында барлық санаттағы мұғалімдердің жалақысы көтерілмек. Кейбір жоғары санаттағы мұғалімдердің жалақысы тіпті 3 есеге дейін өссе, санаты жоқ мұғалімдер жалақысы 25 пайызға артады.

Тамара Босымбекқызының айтуынша, Президенттік кадрлық резерв үлгісі бойынша «Білім берудегі өзгерістердің 1000 көшбасшысы» жобасы қолға алынған. Онда тез өзгеретін ортаны басқаруға дайын көшбасшылар мен мамандарды таңдау және оқыту шаралары қамтылған. Жоба пилоттық режимде іске қосылып, қазірдің өзінде 275 адам іріктелуде. Бұл шара аясында білім беру ұйымдарының қазіргі мықты әрі тәжірибелі басшылары «Болашақ» бағдарламасы бойынша үш және алты айлық тағылымдамадан өтуге жіберілмек.

Тоқетерін айтқанда, білім беру ісінде оң өзгеріс аз емес. Алайда, бір мәселенің басы ашық болып тұр. Ол мемлекеттік тілге қатысты. Елімізде 7 мыңға жуық мектептің жартысынан сәл ғана асатыны қазақ тілінде оқытса, 1 мыңнан астамы орыс тілінде, 5-уі ұйғыр тілінде білім береді екен. Ал, 2 мыңнан астамы аралас мектеп. Орыс мектебі мен аралас мектептегі орыс сыныптарының қатары биыл тіпті көбейген. Өйткені, жаңа оқу жылында Астанадағы бүлдіршіндердің 40 пайызы орыс тілінде оқуды таңдапты. Орыс тілінде білім алуға ұмтылу себебін көпшілік қазақ тілінің болшағына деген сенімсіздікпен байланыстырады.

Республикалық маңызды құзырлы орындардың көбінің Елордада екенін ескерсек, мұндай жағдайдың орын алуы көңілге қаяу салмай қоймайды. Ұлттың жарқын болашағы ұлт тілінде білім алудан басталатынын барша қазақстандықтар есінен шығармауы керек. Білім күніндегі бір тілек – осы.

А.ТҰРМАҒАНБЕТОВА,
«Заң газеті»

БҮГІНГІНІҢ БАС ТАҚЫРЫБЫ

АТА ЗАҢ – АЛТЫН ҚАЗЫҒЫМЫЗ

(Соңы. Басы 1-бетте)

Конституция – елдің басты саяси, құқықтық құжаты. Онда Отанымыздың саяси, әлеуметтік, экономикалық дамуына негіз болар барлық тетіктер жан-жақты қарастырылған. Соның арқасында Қазақстанның барлық салада елеулі жетістіктерге жетіп, іргелі елге айналғанына, құқықтық-саяси тұрғыдан дамығанына қалың жұртшылық куә. Тәуелсіздік түлеткен, Конституция қуатты салаға айналдырған құрылымның бірі – Прокуратура. Ата Заңымызда прокуратураның орны мен рөліне айрықша басымдық берілген.

Прокуратура органдарының ең негізгі міндеті – адамды, оның өмірін, құқықтары мен бостандықтарын мемлекеттің ең жоғары құндылығы ретінде қорғау және заңдылықты қамтамасыз ету. Осындай жоғары жауаптылық, ауқымды міндет жүктелген құзырлы органның пәрменділігін арттыруға мемлекет тарапынан аз көңіл бөлініп отырған жоқ. Соның ішінде, 2022 жылдың 5 қарашасында қабылданған «Прокуратура туралы» Конституциялық заң қадағалаушы органның құқық қорғау функциясын едәуір ұлғайтқанын айта кеткен жөн.

Ерекше тоқталарлығы, «Прокуратура туралы» заңға Конституциялық заң мәртебесінің берілуімен тығыз байланысты. Бұл – еліміздің тарихында прокуратура органдарына қатысты конституциялық мәртебе берілген ең алғашқы заң. Осы заң шеңберінде прокуратура органдары қызметінің құзыреттілігі, ұйымдастырылуы және тәртібі белгіленді.

Конституциялық заң мәртебесі берілген «Прокуратура туралы» заңның салаға әкелген жаңашылдығы аз емес. Соның ішінде ең бастысы, «Прокуратура туралы» Конституциялық заңның 9-бабы 16-тармақшасына сәйкес, Бас прокурорға Конституциялық сотқа жүгіну құқығы берілген. Биылғы жылдың қаңтар айынан бастап қызметіне кіріскен Конституциялық Сотқа кез келген мемлекеттік органның жүгіне алмайтыны белгілі. Сондықтан, бұл жаңашылдықты прокуратураны даралайтын, мәртебесін көтеретін, сәйкесінше жауаптылығын арттыратын ерекше мүмкіндік деп түсінген жөн.

Бұған қоса, соңғы уақытта заңсыз шетелге шығарылған активтерді қайтару мәселесі қоғамда қызу талқыланған еді. «Прокуратура туралы» Конституциялық заңға сәйкес, осы активтерді қайтару ісі прокурорларға жүктеліп отыр. Яғни, заңның 10-бабы 1-тармағының 27-тармақшасына сүйене отырып прокурорлар қылмыстық жолмен алынған кірістерді шетелден қайтару, оның ішінде қылмыстық процестен тыс мемлекеттің мүддесін білдіру бойынша халықаралық ынтымақтастық жөніндегі қызметті үйлестірумен айналысады.

Тағы бір артықшылық, кейінгі жылдары қолға алынған бастамаларға сәйкес халық прокуратураны кәсіпкерлік субъектілерінің құқығын қорғаушы деп түсінеді. Конституциялық заң прокуратураның осы әлеуетін одан әрі кеңейтті. Осылайша прокуратураға кәсіпкерлік субъектілерін тексеру құқығы берілді. Бірақ бұл құзырлы орган кәсіпкерлерді оңды-солды тексере алады дегенді білдірмейді. Заңның 3-тарауының 18-бабына сәйкес, жеке кәсіпкерлік субъектілерін тексеру енді тек Президенттің және Бас прокурордың тапсырмасымен, олардың келісімі бойынша ғана жүргізіледі.

Мұрат ТЛЕУБЕРДИЕВ, Түркістан облысының прокуроры

«Прокуратура туралы» Конституциялық заң қадағалаушы орган өкілдері беретін нұсқаулардың да шеңберін кеңейтті. Айталық бұрын прокурорлар тек екі жағдайда ғана нұсқау бере алатын. Оның бірі – сотқа дейінгі тергеп-тексеру бойынша болса, екіншісі – жедел-іздестіру қызметі бойынша берілетін нұсқау. Ал жоғарыдағы заңды бағдар еткен прокурорлар қазір әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша қосымша тексеріс жүргізуге, атқарушылық іс жүргізуге, жазаларды орындауға, прокуратураның талабы бойынша жүргізілетін тексерулерге және мемлекеттік құқықтық статистика және арнайы есепке алу мәселелері бойынша да жазбаша нұсқаулар беруге құқылы. Бұл өз кезегінде прокуратураның пәрменін арттырды.

«Прокуратура туралы» Конституциялық заңдағы тағы бір жаңалық 32-бапта айқындалған. Осы заңды сүйенген прокурорлар бүгінде заңды бұзуға жол бермеу мақсатында түсіндірме жұмыстарын қолға алуда. Прокурорлар заң тетіктерін ауызша жеткізумен шектелмей, құқық бұзушылықтың алдын алу мақсатында БАҚ өкілдерімен бірге заңдағы артықшылықтар мен жауаптылық туралы толық мәлімет беруде. Бұл прокуратура мен қарапайым халық арасын жалғап, билікке, күштік құрылымдарға деген сенімді нығайтады. Бабаларымыз «Жақсы сөз жараны да жазады», «Оқ жарасы бітер, сөз жарасы бітпес», «Ауыр істің салмағы білекке түсер, Ащы сөздің салмағы жүрекке түсер» дегенді бекер айтпаған. Халықтың мәселесін шешуде, елдің құқықтық сауатын көтеруде сөздің мүмкіндігі шексіз. Жылы сөз бен шынайы жанашырлық халыққа жақындататын тетік екенін қазір тәжірибе барысында байқап, бағамдап жүрміз.

Прокуратураның құзыретін кеңіткен келесі өзгеріс – қаулыларға қатысты. Бұрын прокурорлар тек тәртіптік іс жүргізуді қозғау, тексеріс жүргізу, күштеп әкелу, құқықтық актінің қолданысын тоқтата тұру немесе шектеу сипатындағы шаралардың күшін жою туралы қаулыларды ғана қабылдайтын. Мұның өзі үлкен құзырет еді. Ал жаңа өзгеріс осы құзыретті одан сайын кеңейтті.

Осыдан көріп тұрғанымыздай, халықтың талап-тілегін ескере отырып дайындалған «Прокуратура туралы» Конституциялық заң еліміздің тұтастығын сақтауда және азаматтарымыздың бостандығы мен құқықтарын қорғауда ерекше құзыретке ие. Бұл заң азаматтардың, мемлекеттің және бизнес субъектілерінің құқықтарын және заңды мүдделерін қорғаудағы прокурорлардың құзыреттілігі мен әлеуетін кеңейтті. Конституцияға сүйене отырып қадағалаушы орган қызметінің жұмысын бір арнаға түсіру ел тәуелсіздігін баянды етіп, Қазақстан халқының өркендеуіне жол ашары анық. Ендеше, прокуратура органының жауаптылығын көтеріп, жұмысын бір арнаға түсіруге серпін берген Конституциямыз мемлекеттің мәңгілік бағдарына, халықтың айнымас қорғанына айнала берсін!

Соңғы уақытта заңсыз шетелге шығарылған активтерді қайтару мәселесі қоғамда қызу талқыланған еді. «Прокуратура туралы» Конституциялық заңға сәйкес, осы активтерді қайтару ісі прокурорларға жүктеліп отыр. Яғни, заңның 10-бабы 1-тармағының 27-тармақшасына сүйене отырып прокурорлар қылмыстық жолмен алынған кірістерді шетелден қайтару, оның ішінде қылмыстық процестен тыс мемлекеттің мүддесін білдіру бойынша халықаралық ынтымақтастық жөніндегі қызметті үйлестірумен айналысады.

БАҒДАР

Конституция – мызғымас мемлекетіміздің алтын қазығы, бірлігі мен ынтымағы жарасқан елдігіміздің айнымас бағдары, кемел келешегіміздің кепілі. Ата Заң мыңдаған жыл бойы қалыптасқан адамзат баласының жалпы құндылықтарын, ата-бабамыздың ар мен намыстан тұратын бірлік, тыныштық идеясын өз бойына сіңірді.

ЕЛ ТІРЕГІ

Досжан ТӨЛЕНБЕКОВ, Байзақ аудандық соттың төрағасы

Конституция Қазақстан Республикасын демократиялық мемлекет деп жариялайды. Оның демократиялылығы, ең алдымен, мемлекет ішінде халықтық басқаруды қамтамасыз етуінен көрінеді.

Конституцияның 3-бабының 1-тармағында «мемлекеттік биліктің бірден-бір бастауы – халық» делінген. Бұл конституциялық норма Қазақстанның халықтық мемлекет екенін көрсетеді. Халықты жоғары биліктің иесі ретінде тану – ел тәуелсіздігінің көрінісі. Ең бастысы, бұл құжат өзінің нормалары мен принциптерінің көмегімен ғана емес, бекітілген идеялары арқылы да қоғам мен мемлекетті өркениетті елдердің қатарына жетелейді. Сондықтан, ел болу жолындағы басты міндеттің бірі – Конституцияның құрметін арттыру болып табылады. Жалпы, еліміздің өркендеу жолына түсуіне қазіргі қолданыстағы Конституцияның жасаған ықпалы өте зор. Бүгінге дейінгі саяси, экономикалық және қоғамдағы жетістіктердің барлығы осы Конституцияның арқасы десек артық болмас. Өйткені, Конституция – барлық заңдардан жоғары тұратын, негізгі күші бар заң. Ол мемлекеттегі әрбір адамның еркін, тең, азат, бақытты өмір сүруі үшін соны қамтамасыз ететін, іс-әрекеттерін, құқықтарын айқындайтын, мүдделерін, меншіктерін қорғайтын заң болып табылады. Сонымен қатар, Конституцияда – заң шығарушы, атқарушы, сот билігі белгіленіп, олардың құзіреті, өзара іс-қимыл бірлігі заң тұрғысынан айқындалған.

Ата Заңымыз ел игілігіне жұмыс жасайтынына біз сенеміз. Өйткені, елдің жеткен биігі – біздің жетістігіміз. Жастар – тәуелсіз Қазақстанның болашағы. Құрметті аудан тұрғындары! Баршаңызды мемлекеттік мереке Конституция күнімен шын жүректен құттықтаймын! Баршаңызға зор денсаулық, отбасыларыңызға құт-береке, бақыт тілеймін! Тәуелсіз еліміз өркен жайып, мемлекетіміз молшылыққа, әрбір шаңырақ бақыт пен шаттыққа кенелсін!

ЖАМБЫЛ ОБЛЫСЫ

ПІКІР

Еліміз тәуелсіздік алғалы екі Конституция қабылданды. Оның бірі 1993 жылы 28 қаңтарда, екіншісі 1995 жылы 30 тамызда. Алғашқы құжат – асығыс жасалғандықтан, егемен елдің талап-тілектеріне сәйкес келмеді. Оның үстіне, көптеген баптар өзге елдердің заңнамаларына негізделіп, көшіріліп жасалғандықтан, халықтың менталитетіне сай келмейтіні бірден байқалған еді. Осыған орай, жаңа Конституция дайындау қажеттілігі туындады.

БАС ҚҰЖАТ – ТЕРЕҢ ІЗДЕНІСТІҢ ЖЕМІСІ

Бұл құжатты дайындауға жоғары мән берілді. Арнайы жұыс тобы құрылып, оның құрамына Конституциялық құқықты зерттеп жүрген ғалымдар, білікті мамандар, шетелдік сарапшылар енгізілді. Әлемдегі ең озық, ең сапалы Конституциялар іріктеліп, олардың оң нәтижелері зерделенді. Бүгінгі біз қолданып жүрген Конституция – үлкен еңбектің, терең ізденістің жемісі.

Ата Заңның бірінші бөліміндегі 1-баптың: «Қазақстан Республикасы өзін демократиялық, зайырлы, құқықтық және әлеуметтік мемлекет ретінде орнықтырады, оның ең қымбат қазынасы – адам және адамның өмірі, құқықтары мен бостандықтары», – деп басталуының өзі ел азаматтарына биік рух, нық сенім орнықтырғаны ақиқат. Содан болар, 1995 жылы 30 тамызда елдің жаңа Конституциясын қабылдау жөнінде бүкілхалықтық референдум өткенде, маңызды сайлауға тұрғындардың 90,58 пайызы қатысып, оның 89,14 пайызы жаңа Конституцияның қабылдануын қолдап дауыс берген. Бұл халықтың құқықтық сауатының артқанын, мемлекеттің ертеңіне, өзінің болашағына немқұрайды қарамайтынының дәлелі.

Мемлекетіміздің негізгі заңы кіріспеден және 9 бөлімнен, 98 баптан тұрады. Қазақстандықтарға жиырма сегіз жылдан бері мүлтіксіз қызмет етіп келе жатқан ресми құжатта азаматтардың құқығы мен бостандығын қорғаудың тетігімен қатар, барлық мемлекеттік құрылымдардың жұмысын жүйелеп, сапасын көтеру де қарастырылған. Еліміздің сот билігінің де мәртебесінің биік, тәуелсіздігінің тұғырлы болуына Конституцияның ықпалы зор.

Ата Заңның VII бөлімі «Соттар және сот төрелігі. Прокуратура. Адам құқықтары жөніндегі уәкілдің» қызметін реттеуге бағытталған. Осы бөлімде көрсетілген 10 баптың 8-і тұтастай сот төрелігі мен судьялар қызметіне арналған. Соның ішінде 75-баптың 1-бөлімінде: «Қазақстан Республикасында сот төрелігін тек сот қана жүзеге асырады» деп елімізде туындаған келіспеушіліктер мен даулардың төрелік алаңында шешілуі керектігін, және оған тек судья төрелік жасайтынын айқындаса, 77-баптың 1-бөлімінде: «Судья сот төрелігін іске асыру кезінде тәуелсіз және Конституция мен заңға ғана бағынады» деп қазылардың биік мәртебесіне кепілдік берген. Ал осы баптың 2-бөлімінде: «Сот төрелігін іске асыру жөніндегі соттың қызметіне қандай да болсын араласуға жол берілмейді және ол заң бойынша жауапкершілікке әкеп соғады. Нақты істер бойынша судьялар есеп бермейді» деп нақты көрсетілген.

Бүгінгі күнге дейін мемлекетіміздің құқықтық алаңында жүргізілген реформалардың да басты мақсаты – Конституцияда дәйектелгендей сот төрелігінің әділдігін, судья тәуелсіздігін, сот мәртебесін көтеруге бағытталған. Соның арқасында отандық сотта үлкен өзгерістер орын алды.

Кешегі сот пен бүгінгі соттың айырмашылығы жер мен көктей. Оны әсем де жайлы сот ғимараттарына, судьялар мен кеңсе қызметкерлері отырған жұмыс бөлмелеріне, сот мәжіліс залдарына, соттардың материалдық-техникалық жақтан қамтамасыз етілуіне қарап анық байқауға болады. Сонымен бірге, алқабилер институты, мамандандырылған соттар, медиация, үш буынды сот жүйесі, әкімшілік әділет – қазақстандық сотта жүргізілген соңғы реформалардың жемісі. Ендеше, Конституцияның сот саласын дамытудағы ықпалы зор.

Конституция қабылданған күн – мемлекеттік ресми мерекелер қатарында. Қуатты ел болудың кепіліне айналған Конституциямыз ғұмырлы, мемлекетіміз тұғырлы болғай.

Әлия ТЕБЕРИКОВА, Тасқала аудандық сотының төрағасы

БАТЫС ҚАЗАҚСТАН ОБЛЫСЫ

№64 (3595)
29 тамыз 2023
zangazet@mail.ru
ЗАҢ газеті

(Соңы. Басы 1-бетте)

Бақыт НҰРМҰХАНОВ, *Конституциялық Сот төрағасының орынбасары:*

«КОНСТИТУЦИЯНЫҢ ҮСТЕМДІГІН ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУДЕ ҒЫЛЫМИ ЖЕТІСТІКТЕРДІ ЕСКЕРУ МАҢЫЗДЫ»

– Конституциялық Соттың қызметіне кіріскеніне 8 айға жуықтады. Жаңа өзгерістерден халық хабардар ма?

– Мемлекет басшысы Конституциялық Сот құру идеясын алғаш рет былтырғы жылдың наурызында өзінің халыққа жолдауында жария еткен болатын. Осы сәттен бастап қоғам бұл жаңа органға ерекше назар аударды. Конституцияға енгізілетін толықтырулар 5 маусымда өткен республикалық референдумға шығарылып, оларды халық арасында кеңінен түсіндіру мақсатында үлкен жұмыстар атқарылды. Конституциялық Сот туралы Конституциялық заңға Республика Президенті қол қойды. Конституциялық Сот іс жүзінде құрылған соң да бұл жұмыс тоқтаған емес. Бұқаралық ақпарат құралдарында, ресми сайтта, әлеуметтік желілерде түсіндіру сипатындағы материалдар орналастырылды. Судьялар және аппарат қызметкерлері конференциялар, семинарлар және басқа да кездесулерге қатысуда. Астана қаласында аккредиттелген дипломатиялық өкілдіктерге арналған брифинг ұйымдастырылды. Еліміздің жоғары оқу орындарында тақырыптық шаралар өткізілді. Университет студенттеріне Конституциялық Сот ғимаратында дәрістер оқылды. Бұл шаралар әлі жалғасып жатыр.

– Азаматтар Конституциялық Сотқа өтініш беруде қаншалықты белсенді?

– Өткен сегіз ай ішінде Конституциялық Сотқа азаматтардан 4 мыңға жуық өтініш келіп түсті. Бұл мәселеде көш бастап тұрған Астана (580), Алматы қалаларының тұрғындары (536). Одан кейін Қостанай (313), Жамбыл (256) және Қарағанды (245) облысының тұрғындары белсенді болып тұр. Конституциялық Сот жұмысына қатысты ақпарат барлық өңірлер бойынша ресми сайтымызда үнемі жаңартылып отырады.

– Өтініш беруде азаматтар қандай қателіктерге жол береді? Олардың алдын алу үшін не жасалып жатыр?

– Келіп түскен өтініштердің сапасы әртүрлі. Заңмен бекітілген талаптар сақтала отырып, жоғары дәрежеде, тек мәселені көрсетіп қана қоймай, ол жайындағы озық шетелдік тәжірибені, халықаралық құқық қорғау органдарының шешіміне сілтемелер жасай отырып жазылған өтініштер бар.

Азаматтар тарапынан жол беріліп жатқан қателіктер арасында дауланған норманы нақты көрсетпеу, проблемасын сипаттай келе, қоятын талабын анықтамау, істе дауланған норманың қолданғанын растайтын сот шешімін қосымшада бермеу, өкілінің сенімхатының болмауы немесе оның ескіруі, басқа мемлекеттік органдардың құзырына кіретін сұрақтар қою және тағы басқалар кездеседі.

Әу бастан Конституциялық Сот азаматтарға өз өтініштерін сауатты және сапалы дайындауы үшін бірқатар шаралар қабылдады. Өтініштердің үлгілік нысандары әзірленіп, жарияланды. Ғимаратымызда арнайы стендтер жасалды, оларға аталған үлгілер орналастырылды. БАҚ-та сотқа жүгіну тәртібі мен ережелеріне байланысты ақпараттар жарияланып отырады. Мыңнан астам адвокат пен заң консультантының қатысуымен вебинарлар өткізілді. Оның материалдары адвокаттар алқасы мен заң консультанттары палаталарының электрондық ресурстарында жарияланды. Бұл жұмыстардың нәтижесін біз көріп отырмыз. Олар азаматтар өтінішінің сапасына оң әсерін тигізгені сезіледі.

– Конституциялық Сотқа жолданған арыз, өтініштердегі мемлекеттік тілдің үлесі қандай?

– Осы уақытқа дейін Конституциялық Сотқа 1156 өтініш мемлекеттік тілде түсті. Сәйкесінше Конституциялық Сот аппараты алдын ала қарау барысында оларға жауапты қазақ тілінде жіберді.

Конституциялық заңға сәйкес, конституциялық іс жүргізу мемлекеттік тілде жүзеге асырылады, орыс тілі ресми түрде қазақ тілімен тең қолданылады. Конституциялық Соттың отырыстарында ілеспе аударма қамтамасыз етілген және оның шешімдері қазақ және орыс тілдерінде жарияланады.

– Қандай заңдарға халықтың көңілі толмайды?

– Азаматтар бірінші кезекте күнделікті өмірде өздерінің құқықтары мен бостандықтарын тікелей қозғайтын заңдарды даулайды. Олар әлеуметтік қорғау, қылмыстық жауаптылық, алдын ала тергеу, сот ісін жүргізу, мемлекеттік, әскери, құқық қорғау және басқа да қызмет түрлеріне түсуге қойылатын талаптар, мемлекеттік органдардың және лауазымды тұлғалардың әрекеттері мен шешімдеріне шағымдану, жеке өміріне қол сұғылмаушылық, сыбайлас жемқорлықпен күрес және тағы басқа мәселелерге қатысты.

Жалпы, өтініштерде үш конституциялық заңның, он кодекстің, жиырма заңның, Жоғарғы Соттың он төрт нормативтік қаулысының, екі Үкімет қаулысының және бес орталық мемлекеттік органның нормативтік сипаты бар бұйрықтардың ережелері дауланды.

– Конституцияға сәйкес емес деп танылған заңдар көп пе? Қандай сәйкессіздіктер анықталғанын кеңірек айтып берсеңіз?

– Халықаралық тәжірибеде конституциялық бақылау органдары заңның конституцияға сәйкестігі презумпциясын ескереді. Өйткені, кез келген заң күрделі заң шығару процесінен өтіп, көптеген мемлекеттік органдардың және қоғамдық ұйымдардың қатысуымен қабылданған акт. Сондықтан ол Ата Заңның талаптарын өрескел бұзған жағдайда ғана конституциялық емес деп танылады.

Конституциялық Сот жиырма бес нормативтік қаулы қабылдады. Олардың бесеуінде қаралған құқықтық норма конституциялық емес деп танылды. Айталық, ақпан айында Салық кодексінің соттардың шешімдері мен қаулыларын кассациялық тәртіппен қайта қарау туралы Жоғарғы Сотқа берілетін өтінішхаттар бойынша төленетін мемлекеттік баждың мөлшерін реттейтін нормасы ішінара Конституцияға қайшы келеді деп танылды (610-баптың 2-тармағы). Конституциялық Соттың пікірінше, мемлекеттік баж мөлшері азаматтың сотқа жүгінуіне тосқауыл болмайтындай ақылға қонымды, негізделген, шамалас болуға тиіс. Сотқа жүгіну адамның мүліктік жағдайына орай қиын болған кезде мемлекеттік баж төлеуден толық немесе ішінара босату, оны төлеуді кейінге қалдыру немесе бөліп төлеу және басқа да шаралар сот арқылы қорғалуға конституциялық құқықты іске асырудың құқықтық құралына жатады. Қазіргі таңда бұл тетіктерді заңнамаға енгізуді көздейтін заң жобасы әзірленді.

«Қазақстан Республикасының мемлекеттік қызмет туралы» заңның мемлекеттік қызметке кір келтіретін тәртіптік теріс қылықтар жасағаны үшін қызметтен шығарылған азаматтардың мемлекеттік қызметке кіруіне мерзімсіз тыйым салған нормасы Конституцияға сәйкес келмейді деп танылды. Талдау көрсеткендей, белгілі бір кезең өткеннен кейін заң сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылық жасағаны үшін әкімшілік жаза тағайындалған, сондай-ақ, қылмыстық теріс қылық пен онша ауыр емес және ауырлығы орташа қылмыс жасаған адамдардың мемлекеттік қызмет лауазымдарына орналасуына жол беріледі деген. Яғни, қоғамдық қауіптілік деңгейі анағұрлым жоғары құқықбұзушылықтар жасаған адамдардың жағдайы тәртіптік теріс қылықтарға жол берген азаматтардан жақсы болып шықты. Өз шешімінде Конституциялық Сот тәртіптік, әкімшілік және қылмыстық жауаптылық шараларынан туындайтын құқықтық шектеулердің мөлшерлестігі болуы тиіс деп қаулы етті.

Аталған Конституциялық Соттың шешімдері жария етілген. Олардың толық нұсқасы көпшілікке қолжетімді.

– Заң конституциялық емес деп танылған жағдайда сот шешімдері қандай тәртіппен қаралады?

– Конституциялық Сот туралы Конституциялық заңда соттардың және өзге де құқық қолдану органдарының сондай заңға немесе өзге де құқықтық актіге негізделген шешімдері орындалуға жатпайды және белгіленген тәртіппен қайта қаралуға тиіс делінген.

Бұрын қабылданған сот шешімдерін қайта қарау тәртібі процестік кодекстерде реттелген. Ол істің сипатына байланысты. Айталық қылмыстық іс бойынша үкім жайлы болса, Қылмыстық процестік кодекске сәйкес (53-тарау), сот актісін шығару кезінде сот қолданған заңды немесе өзге де нормативтік құқықтық актіні Конституциялық Соттың конституциялық емес деп тануы қылмыстық іс жүргізуде жаңадан ашылған мән-жайлар бойынша қайта бастаудың негізіне жатады.

Айыптау үкімін осындай мән-жайлар бойынша сотталған адамның пайдасына қайта қарау ешқандай мерзімдермен шектелмеген. Істі қайта қарау туралы бұндай өтінішхатты сотқа беру құқығы сотталған адамға, жәбірленушіге немесе олардың заңды өкілдері мен қорғаушыларына, сондай-ақ прокурорға тиесілі. Олар сот отырысына қатысуға құқылы. Өтінішхат қанағаттандырылса, сот үкімнің күшін жояды. Себебі, Конституциялық Сот іс-әрекеттің қылмыстық құқық бұзушылық ретінде саралануы оған байланысты болатын заңды немесе өзге де нормативтік құқықтық актіні конституциялық емес деп таныған жағдайда, қылмыстық іс тоқтатылуға жатады.

Азаматтық және әкімшілік істер бойынша тиісті нормалар Азаматтық процестік кодексте (55-тарау) және Әкімшілік құқық бұзушылық туралы кодексте (47-тарау) қарастырылған.

– Конституциялық Сот жанынан құрамына түрлі құқықтық сала ғалымдары кірген ғылыми-консультативтік кеңес құрылған екен. Кеңес тарапынан қандай жұмыс жүргізілуде?

– Конституцияның үстемдігін қамтамасыз етуде ғылымның жетістіктерін жан-жақты ескеру өте маңызды. Осы мақсатта Конституциялық Сот жоғары оқу орындары және ғалымдармен тығыз қарым-қатынас орнатуға үлкен мән беруде. Сот жанынан құрылған ғылыми-консультативтік кеңеске отыз алты ғалым кірді, олардың арасында отыз екі заң ғылымдарының докторлары бар.

ҒКК қазіргі заманғы конституционализм проблемалары, конституциялық заңнаманы және оның қолданылу практикасын жетілдіру, адамның конституциялық құқықтары мен бостандықтарын қорғау тетіктерінің тиімділігін арттыру, конституциялық құндылықтарды насихаттау, конституциялық заңдылық мәселелері бойынша азаматтардың құқықтық мәдениетін арттыру жөнінде ғылыми негізделген ұсыныстар мен ұсынымдар енгізеді. Олар Конституциялық Соттың маусым айында жария етілген алғашқы конституциялық заңдылықтың жай-күйі туралы жыл сайынғы жолдауын дайындауда пайдаланылды. ҒКК кейбір мүшелері жекелеген өтініштер бойынша сараптамалық қорытындыларын берді.

– Алдымызда Конституция күні келе жатыр. Оқырмандарға тілегіңіз қандай?

– Ата Заң күні – ерекше мемлекеттік мереке. Соған орай бірінші кезекте Конституцияның мәнін, мазмұнын терең түсініп, әрі қарай іске асыру жолдарын талқылауға пайдалану керек. Қазір еліміздің түкпір-түкпірінде түрлі шаралар өткізіліп жатыр: форумдар, кездесулер, жаңа әлеуметтік инфрақұрылымдық объектілерді ашу, мәдени, спорттық додалар және т.б. Олардың барлығы тиісті конституциялық принциптерден бастау алады.

Мүмкіншілікті пайдалана отырып, оқырмандарды Конституция күнімен шын жүректен құттықтаймын. Дендеріне саулық, істеріне сәттілік, отбасыларына бақ-береке тілеймін.

– Уақыт тауып, ой бөліскеніңізге рақмет!

А.САТЫБАЛДЫ,
«Заң газеті»

ШАРА

АЗАМАТТАР ӨТІНІШІН ҚАБЫЛДАУ ОРТАЛЫҒЫ АШЫЛДЫ

Конституция күні қарсаңында ҚР Конституциялық Сотының төрағасы Эльвира Азимова Бас редакторлар клубының мүшелерімен кездесті.

Шара барысында Төраға конституциялық іс жүргізуге қабылданған өтініштер мен конституциялық бақылау аясында жоспарланған шаралар туралы айтып берді. Ал төрағаның орынбасары Бақыт Нұрмұханов жаңа жылдан бері жаңартылған форматта жұмыс істеп жатқан Конституциялық Соттың қызметінен хабардар етті. Төраға Конституциялық Сот ғимаратын таныстыру үшін экскурсия өткізіп, шағын және үлкен мәжіліс залы, кітапхана, баспасөз орталығын көрсетті.

Сондай-ақ, шара барысында Конституциялық Соттың азаматтардың өтініштерін қабылдау орталығының салтанатты ашылуы өтті. Орталық өтініштерді қабылдау және бастапқы қарау, өтініштерді рәсімдеу, КС-ге өтініш беру тәртібі туралы ақпарат беру бойынша қызмет көрсетеді.

Орталықта күту залы, өтінішті қабылдау кеңсесі, өзіне өзі қызмет көрсету аймағы, сот отырыстары туралы ақпараты бар стенд ілінген.

Бас редакторлар клубының мүшелері жаңартылған КС мұражайының ашылуына да куә болды. Төраға мен «Қазақ газеттерінің» бас директоры Дихан Қамзабекұлы және Парламент Сенатының депутаты Бибігүл Жексенбай мұражайдың ашылу лентасын салтанатты түрде қиды.

А.ҚҰРМАНҒАЛИ,
«Заң газеті»

ТІРЕК

ҚҰҚЫҚТЫҢ ҚАЙНАР БҰЛАҒЫ

Е.АЛИПКАЛИЕВ, Жәнібек сотының төрағасы

ҚР Конституциясы – мемлекетіміздің басты заңы. Елімізде қабылданған заңдар, нормативтік құқықтық актілер Ата Заңымызға қайшы болмауы тиіс, яғни еліміздегі барлық заңдардың негізгі қайнар көзі Конституция. Конституция – еліміздің шынайы өмірі мен әлемдік деңгейдегі бедел айғағы. Ел тәуелсіздігіне, татулығына қызмет көрсетіп келе жатқан Ата Заңымыздың болашағы бұдан да зор болатынына барлық қазақстандықтар сенеді.

Адам өзінің құқығы мен бостандығын Ата Заңсыз елестете алмайды. Кез келген азамат өзінің заңды құқықтары мен мүдделерін Конституцияға сәйкес, сот билігінің көмегімен қорғай алады.

Конституцияның болуы – билік институттарының заңдылығы, құқық тәртібі және тұрақтылығының міндетті шарты. Конституция мемлекеттік билікті жүзеге асыруға, адам және азаматтардың құқықтары мен бостандықтарын қамтамасыз етуге, сондай-ақ мемлекет құрылымы және басқару нысанына байланысты қоғамдық қатынастарды реттейді.

ҚР Конституциясы – мемлекеттің ұлттық заңнамасының негізін қалаушысы. Ата Заңымыз арқылы тәуелсіз Қазақ елін әлемге таныттық. Бүгінгі еліміздің тыныштығы, тұрақтылығы Конституция нәтижесі.

БАТЫС ҚАЗАҚСТАН ОБЛЫСЫ

МЕРЕЙ

ХАЛЫҚТЫҢ ТАҢДАУЫ

Биыл Ата Заңымыздың қабылданғанына – 28 жыл. Қазақстан Конституциясы 1995 жылы 30 тамызда бүкілхалықтық референдумда таңдалған. Содан бері еліміздің бас құжаты халқымыздың құқығының қорғалуына толықтай қызмет ететін басты құжатқа айналды. Осы жылдар ішінде Ата Заңымызға бірнеше рет өзгертулер мен толықтырулар енгізілді. Өйткені, уақыт ағымына сай, халқымыздың да құқығын қорғау мүмкіндіктері жетілдірілді.

Бүгінгі таңда Қазақстанның Ата Заңы әлемдегі ең жас Конституциялардың бірі саналады. Басқа заңдардың барлығы Конституциямыздан бастау алады және оның әлеуеті өте зор. Ол арқылы биліктің үш тармағына, яғни атқарушы билік, заң шығарушы билік және сот билігінің әрқайсысының қызметін анықтап бекітті. Ата Заңымыз елдің береке бірлігінің, тұрақтылығының көрінісі. Мәселен, кейбір көптеген елдерде Библияға қол қойып ант береді. Ал Қазақстан зайырлы мемлекет болғандықтан, бізде Мемлекет басшысы Ата Заңымызға қол қояды. Мұндағы дәстүрдің мәні Президент заңға құрметпен қарайтындығын білдіреді.

Атап өтер жайт, Конституциямыздың жобасын талқылауға ел халқы да жұмылдырылды. Ресми деректерге қарағанда, еліміз үшін басты құжатты талқылау ісіне 3 млн 345 мың адам қатысты. Қарапайым халық тарапынан 31 мың 886 ұсыныс түссе, соның 1 мың 100-і Конституция жобасына енгізілді. Осылайша, сан мәрте сүзгіден өтіп, жетіспеген жері толықтырыла түскен Конституциямыз 1995 жылы 30 тамызда бүкілхалықтық референдум арқылы қабылданды. Дәл осы заңымыздың қабылдануына Қазақстанда дауыс беруге құқы бар сайлаушылардың 90,58 пайызы қатысып, оның 89,14 пайызы қолдаған болатын. Барша қазақстандықтардың белсенділігінің арқасында жаңа Ата Заң өмірге келді. Содан бері Ата Заңымыз – мемлекеттің тірегі, тәуелсіздіктің реңі. Демократиялық даму жолына түскен кез келген елде Заң мемлекеттіліктің, құқық үстемдігінің, тұрақтылықтың негізі. Заңы үстем елдің заманы қашан да тыныш болмақ.

Салима БАКИЕВА,
Алмалы аудандық №2 сотының судьясы
АЛМАТЫ ҚАЛАСЫ

КИЕ

ТІЛІНЕН АЙЫРЫЛҒАН ҰЛТ – ЖОЙЫЛҒАН ЖҰРТ

«Тіл – ұлттың жаны. Тілінен айырылған ұлт – жойылған жұрт» – деп Х.Досмұхамедұлы айтпақшы, тіл біздің ұлттық қазынамыз, рухани байлығымыз, ұлтымыздың жаны.

Әлемдегі қаншама ұлтты бір-бірінен ерекшелейтін тілі – сол ұлттың тірегі саналады. Себебі, сол тілде алғаш сәбидің былдырлап тілі шығып, тарихы қағазға түсіріледі емес пе?! Ал, ұлы даланың ұлы халқын өзге мемлекеттерден өзгешелендіретін басты белгісі – қазақ тілінде. Қазақ тілі анамыздың ақ сүтімен, бесік жырымен бойымызға дарып, осы тілде алғаш әліпби таныдық. Отбасымыздан басталып, Отан аясында өрбитін мемлекеттік тілімізді жоғалтуға еш хақымыз жоқ.

Ата Заңымыздың 7-бабында Қазақстан Республикасындағы мемлекеттік тіл қазақ тілі екендігі көрсетіліп, мемлекеттік ұйымдарда және жергілікті өзін-өзі басқару органдарында орыс тілі ресми түрде қазақ тілімен тең қолданылатындығы жазылған. Ал, «Қазақстан Республикасындағы тіл туралы» заңның 4-бабында Қазақстан Республикасының мемлекеттік тілі – қазақ тілі, мемлекеттік тіл – мемлекеттің бүкіл аумағында қоғамдық қатынастардың барлық саласында қолданылатын мемлекеттік басқару, заң шығару, сот ісін жүргізу және іс қағаздарын жүргізу тілі екендігі нақтыланған. Өкінішке орай, ата-бабамыз көздің қарашығындай сақтап, ұрпағына аманатталған тіл мәселесі күн тәртібінен түспей келеді.

Осы орайда, соттардағы мемлекеттік тіл мәселесіне тоқталып өткенді жөн санаймын. «Құқық жүйесіндегі қазақ тілінің мәселелері және оларды шешу жолдары» атты республикалық ғылыми-практикалық конференцияда Жоғарғы Сот төрағасы А.Мерғалиев «Мемлекет басшысының қазақ тілін ұлтаралық тіл деңгейіне шығару керек деген ойын сабақтай отырып, тілімізді өз тұғырына қондыру – баршамызға ортақ міндет. Өкінішке орай, сот процестерінің 70 пайызы орыс тілінде жүргізіледі», – деген еді. Елімізде заңнамалардың алдымен орыс тілінде әзірленіп, одан кейін қазақ тіліне аударма жасалуы да жығылғанға жұдырық болып тұр. Сондай-ақ, мемлекеттік органдар мен мекемелердің, тараптардың басым бөлігінің сотқа талап қоюларды орысша жолдауы да аталған мәселені күрделендіре түсуде.

Азаматтық процестік кодекстің 14-бабына сәйкес, азаматтық істер бойынша сот ісін жүргізу қазақ тілінде жүргізіледі, сот ісін жүргізуде қазақ тілімен қатар ресми түрде орыс тілі, ал заңда белгіленген жағдайларда басқа тілдер де қолданылса, сот ісін жүргізу тілі сотқа талап қою берілген тілге байланысты сот ұйғарымымен белгіленеді. Сол бір азаматтық іс бойынша іс жүргізу бастапқы белгіленген сот ісін жүргізу тілінде жүзеге асырылады. Аталған процестік заңнама талаптарына сәйкес сот ісін жүргізу тілі талап қою берілген тілде іске асырылады. Осы орайда, мемлекеттік органдардың сотқа талап арыздарды орысша жолдауы, заңгерлер мен адвокаттардың алдына келген адамға орысша үлгі беруі, яғни талап арыздарды көбіне орыс тілінде ұсынатыны жиі байқалады. Тіпті, тәжірибеде орыс тілінде бір ауыз білмесе де талап қоюды сол тілде беріп, процесс барысында ойын қиналып жеткізе алмайтындардың кездесетіні жасырын емес. Әрине, қазақылықтың қаймағы бұзылмай, салт-дәстүрі сақталған Маңғыстау өңірінде мемлекеттік тіліміздің мәртебесі биік. Өңір соттарымен мемлекеттік тіл мәселесіне қатысты семинар, дөңгелек үстелдер өткізіліп, соттың шығыс құжаттары, ілеспе хаттар, ішкі құжаттар, іс-шаралар мемлекеттік тілде жүзеге асырылып келеді.

Қорыта айтсақ, туған тіліміздің аяғын тұсап, бағын байламас үшін әрбіріміз қазақ тілінде сөйлеуіміз қажет. Сондықтан, «Өзге тілдің бәрін біл, өз тіліңді құрметте», – демекші, мемлекеттік тілді меңгеру, құрмет көрсету, қастерлеу әрбір ел азаматының парызы болып қала береді.

Аида АТАШЕВА,
Маңғыстау облысының мамандандырылған ауданаралық экономикалық сотының судьясы

САРАП

ОРЫСША СӨЙЛЕУ ЕМЕС, ОЙЛАУ ҚАУІПТІ

Халық үшін өзге тілде сөйлеу қауіпті емес, өзге тілде ойлау қауіпті! Мемлекет басшысы Қ.Тоқаевтың 2019 жылғы 2 қыркүйектегі «Сындарлы қоғамдық диалог Қазақстанның тұрақтылығы мен өркендеуінің негізі» атты Қазақстан халқына жолдауында белгіленген міндеттерді жүзеге асыру көзделеді. Мемлекет басшысы нақты шаралар негізінде еліміздегі этникалық топтардың тілі мен мәдениетін дамытуға жағдай жасау және қазақ тілінің ұлтаралық қатынас тілі ретіндегі рөлін күшейту қажеттігін атап өтті.

Гаухар ОРАЛБАЙ,
Ақтөбе қалалық сотының судьясы

ҚР Азаматтық процестік кодексінің 14-бабында сот ісін жүргізу тілі сотқа талап қою берілген тілге байланысты сот ұйғарымымен белгіленеді. Сол бір азаматтық іс бойынша іс жүргізу бастапқы белгіленген сот ісін жүргізу тілінде жүзеге асырылады.

Істі сот талқылауына дайындау кезінде екі тараптың да жазбаша өтінішхаты бойынша сот ұйғарымымен сот ісін жүргізу тілін өзгертуге құқылы.

Егер істі бірінші сатыдағы сотта қарауға дайындау барысында талап қоюшының өз өкілі талап қоюда берген тілді білмейтіні анықталса, онда сот талап қоюшының жазбаша өтінішхаты бойынша сот ісін жүргізу тілін өзгерту туралы ұйғарым шығарады.

Іс бойынша іс жүргізілетін тілді білмейтін немесе жеткілікті түрде білмейтін іске қатысатын адамдарға ана тілінде немесе өздері білетін басқа тілде мәлімдеме жасау, түсініктемелер және айғақтар беру, өтінішхаттар мәлімдеу, шағымдар беру, сот актілеріне дау айту, іс материалдарымен танысу, сотта сөз сөйлеу; осы кодексте белгіленген тәртіппен аудармашының, есту қабілеті бойынша мүгедектігі бар адамдар үшін ымдау тілі маманының көрсететін қызметтерін тегін пайдалану құқығы түсіндіріледі және қамтамасыз етіледі.

Сот азаматтық сот ісін жүргізуде сот ісін жүргізу тілін білмейтін адамдарға заң бойынша оларға қажетті іс материалдарының аудармасын тегін қамтамасыз етеді. Сот іске қатысатын адамдарға сотта сөйлейтіндердің басқа тілде сөйлейтін бөлігін сот ісін жүргізу тіліне аударуды тегін қамтамасыз етеді.

Іске қатысатын және сот ісін жүргізу тілін білмейтін, істегі құжаттарды беру туралы жазбаша түрде өтініш берген адамға сот құжаттары өзінің ана тіліне немесе ол білетін басқа тілге аударылып табыс етіледі.

Істі сот талқылауына дайындау аяқталғаннан кейін тараптар мен іске қатысатын басқа да адамдар ұсынатын, сот ісін жүргізу тілінде дайындалмаған құжаттарға сот ісін жүргізу тіліне аудармасы қоса берілуге тиіс.

АПК-нің 57-бабына сай азаматтар өз істерін сотта жеке өздері немесе өкілдері арқылы жүргізуге құқылы. Азаматтың іске өзінің қатысуы оны бұл іс бойынша өкілінің болу құқығынан айырмайды.

Сот ісін жүргізу тілі сотқа талап қою берілген тілге байланысты екендігі жоғарыда келтірілген заң нормасымен бекітілген.

Тәуелсіздік алғанымызға 30 жылдан астам уақыт өтсе де, әлі күнге дейін мемлекеттік тілде қарайтын істер жалпы қаралған істердің 50 пайызын да құрамайды. Бұл өкінішті жәйт.

Өкінішке орай жоғарыда келтірілген заң нормасының талабына сай сот өз бастамасымен істерді қазақ тілінде қабылдай алмайды. Ал, азаматтар немесе заңды тұлғалар сотқа талап қою үшін ең алдымен заңгерлерге жүгінетіні хақ. Заңгерлер заң талаптарына сай талап қоюларды жазып, кейін сотта өкілдік ететіндері де жасырын емес. Заңгерлердің ана тілімізді қаншалықты білетінін сотқа жолданған талап қоюлармен анықтауға болады. Себебі, сот талап қоюды емес сот талқылауы барысында талап қоюшы талап қою берілген тілді білмейтіні немесе жеткілікті түрде білмейтіні анықталады. Талап қоюшылар сотта талап қоюды жазу үшін заңгерлердің көмектеріне жүгінгендерін, ал, заңгерлердің орыс тілінде талап қоюды жазып бергендерін, сотта олардың орыс тілінде түсініктеме беру керек екендерін түсіндірмегендерін көрсетеді.

Талап қоюды талап қоюшының өкілі бергендіктен, сот талқылауы талап қоюшының өкілі білетін тілде өткізіледі. Талап қоюшы да, жауапкерде сот ісін жүргізу тілін білмейтін жағдайда аудармашы қатыстырылады және сот шығаратын сот актісін екі тілде жазуға міндетті.

Көп жағдайда барлық тараптар қазақ бола тұра, бір тараптың немесе өкілдің қазақ тілін білмеуі себепті істер ана тілімізде қаралмайды. Бұл ойландыратын жағдай!

Бір тарап іс жүргізу тілін білмеген жағдайда сот актіні екі тілде жазуға мәжбүр болады, ал, бұған соттың қосымша уақыты кетеді. Оған қоса, аудармашыны қатыстырған жағдайда, оған қызметі үшін ақы төленеді. Сонда бір адамның мемлекеттік тілді білмеуі істі қарау барысында қаншама қиындықтарға әкеп соғады және қосымша шығындарға ұшыратады. Ал, бұл шығындар мемлекет қаражатынан төленеді.

Мысалға, азаматтық іс бойынша талап қоюшы Ресей азаматы, ал, жауапкер Ауғанстан мемлекетінен келген қандасымыз, талап қоюшының талабы шарт бойынша берешекті өндіру және кепілге салынған мүліктен өндіріп алу, ал, жауапкердің қарсы талабы тараптар арасындағы шартты жарамсыз деп тануды сұраған. Істі жүргізу тілі – орыс тілі, себебі, талап орыс тілінде берілген. Сот талқылауы барысында жауапкер орысша білмейтіндіктен шарттың мәнін түсінбегендігімен негіздеген, алайда, сот талқылауында жауапкер қазақ тілін толықтай меңгермегенін, өзінің күнделікті тұрмыста аудармашы ретінде қабылдаған азаматы қазақ тілін толықтай білмейтіндігі, орыс тілін жақсы білетіні анықталды, оған қоса өкілі де орыс тілін ғана меңгерген.

Келесі мысал, талап қою қазақ тілінде сотқа жолданған, кейін талап қоюшының өтініші бойынша орыс тіліне ауыстырылды, себебі, талап қоюшының өкілі қазақ тілін білмейді. Сондықтан, «Адвокаттық қызмет және заң көмегі туралы» ҚР заңына тіл мәселесіне қатысты өзгерістер мен толықтырулар енгізу қажет деп санаймын.

Адвокат немесе заңгер болуға ниет білдерген әрбір азаматты аттестациялау кезінде міндетті түрде қазақ тілін білу деңгейін анықтау қажет. Егер де қазақ тілін жеткілікті деңгейде білмеген жағдайда лицензия беру мәселесін қазақ тілін тиісті деңгейде меңгергенге дейін кейінге қалдыру қажет.

Сот немесе прокурор қазақ және орыс тілдерін білуге міндетті, ал, заңгерлерге тілдерді бірдей деңгейде білу міндеттелмеген. Бұл, заңшығарушы органда жіберілген олқылық деп санаймын. Себебі, Қазақстанның әрбір азаматы қазақ тілін тиісті деңгейде білуге міндетті!

ТҰҒЫР

МЕМЛЕКЕТТІК МЕРЕКЕ

Конституция елдің негізгі заңы ретінде Қазақстан халқының ерік-жігерін, оның ең жоғары құндылықтары адам, оның өмірі құқықтары мен бостандықтары болып табылатын демократиялық, зайырлы, құқықтық және әлеуметтік мемлекет ретінде елді бекітуге деген ұмтылысын көрсетеді.

Республика қызметінің негізгі қағидаттары: қоғамдық келісім мен саяси тұрақтылық, бүкіл халықтың игілігі үшін экономикалық даму, қазақстандық патриотизм, мемлекеттік өмірдің аса маңызды мәселелерін демократиялық әдістермен, соның ішінде республикалық референдумда немесе Парламентте дауыс беру арқылы шешу.

Қазақстан азаматтарына тегіне, нәсіліне, ұлтына, жынысына, тіліне, әлеуметтік, лауазымдық және мүліктік жағдайына, дінге көзқарасына, нанымына, тұрғылықты жеріне қарамастан немесе кез келген өзге мән-жайлар бойынша құқықтар мен бостандықтардың теңдігіне кепілдік беріледі.

Саяси, экономикалық және әлеуметтік күн тәртібінің өзгеруіне байланысты Конституцияға уақыт тенденцияларына сәйкес келу үшін бірнеше рет өзгерістер енгізілді. Осылайша, 2022 жылғы 5 маусымда өткен республикалық референдумда Қазақстан халқы ел Президенті Қасым-Жомарт Тоқаевтың бастамасына қолдау білдірді, оның мақсаты суперпрезиденттік модельден президенттік республикаға түпкілікті көшу, бірқатар билік өкілеттіктерін қайта бөлу, Парламенттің рөлін күшейту және мәртебесін арттыру, халықтың елді басқаруға қатысуын кеңейту үшін құқықтық база құру болды.

Қазақстан жерінде тұратындардың барлығы еліміздің негізгі заңын құрметтеуге және сақтауға тиіс. Қазақстанның әрбір тұрғыны әділдікке, заңдылыққа, теңдікке және өзінің болашағына сенімді болуға тиіс. Қоғам мен мемлекет дамуының базалық қағидаттары, адамның, азаматтың және мемлекеттік билік субъектісінің кепілдіктері, құқықтары мен міндеттері ҚР Конституциясында нақты бекітілген. Оларды сапалы әрі тиімді іске асыру мемлекет пен қоғамның маңызды міндеті болып табылады, өйткені ол даму мен тұрақтылыққа, Қазақстан халқының әл-ауқатын арттыруға ықпал етеді.

Біз бұл актімен іс жүзінде жаңа мемлекеттің негізі Қазақстан Республикасы әлем картасында қаланды деп мақтанышпен айта аламыз.

Тарихта және әлемдік тәжірибеде қазіргі заман үшін осындай оқиғалар өздерінің қоғамдық-саяси және тарихи маңыздылығына байланысты елде негізгі мерекелерге айналды.

Өзінің ауқымы бойынша бұл тарихи оқиға мемлекет пен қоғамның негізгі заңы, және бүкіл халық үшін жалпы ауқымы бойынша жалпыұлттық болып табылатын мемлекеттік мереке. «ҚР мерекелер туралы» ҚР 2001 жылғы 13 желтоқсандағы заңымен бұл күн мемлекеттік мерекеге жатқызылды. Осылайша, Конституция күні – мемлекеттік деңгейдегі мереке. ҚР Конституциясы біздің бостандығымыздың негізі.

Ақмола облысының Әділет департаменті

ӨЗЕК

Мемлекеттік тіл – халықтың болмысы, тарихы және тағдыры. Ұлттың ұлт болып сақталуы тілдің ұмытылмауына, ұрпақтан-ұрпаққа үздіксіз жалғасуына байланысты.

«ТІЛДЕН АСҚАН БАЙЛЫҚ ЖОҚ...»

Анар ШЕКЕНОВА, Ақтөбе облысы мамандандырылған ауданаралық әкімшілік сотының бас маманы

Мемлекеттік тілдің мәртебесін көтеру, сақтау және маңызын арттыру қай мемлекетте болмасын өзекті. Біздің елімізде де тілге қатысты қиыншылықтар кездесіп келеді. Оның ішінде сот саласында мемлекеттік тілдің көп қолданылмауы. Оның себептерінің бірін айтар болсақ, «ҚР тіл туралы» заңының 11-бабында «Мемлекеттік және мемлекеттік емес ұйымдардың, азаматтардың өтініштері мен басқа да құжаттарға қайтаратын жауаптары мемлекеттік тілде немесе өтініш жасалған тілде беріледі» деп атап көрсетілген. Осы заң талаптары біздің сотта орындалуда.

Ақтөбе облысының мамандандырылған ауданаралық әкімшілік соты «Қазақстан Республикасындағы тіл туралы» заңының талаптарын орындау мақсатында көптеген шаралар өткізіп келеді. Атап айтқанда, мемлекеттік мекемелерде дөңгелек үстелдер, семинар сабақтары ұйымдастырылып, бұқаралық ақпарат құралдарында мемлекеттік тілде судьялардың, кеңсе мамандарының мақалалары жарияланды, телеарна, радиоларда сұхбаттар берілді.

Мәселен, жақында Ақтөбе облыстық сотының азаматтық және әкімшілік істер бойынша сот алқаларының бастамасымен мемлекеттік тілдің азаматтық және әкімшілік сот процестерінде қолданылу мәселелерін талқылау бойынша дөңгелек үстел өткізілді. Мақсаты: мемлекеттік тілдің заңмен бекітілген мәртебесін көтеріп, қолданылу аясын кеңейту және Президенттің жолдауларында аталған тұжырымдарды іске асыру.

Ақтөбе облыстық сотында «Туған тілім – тірлігімнің айғағы» атты әдеби шығармашылық кеш ұйымдастырылып, қалалық және мамандандырылған сот-тардың судьялары мен мамандары ақын, жазушылардың, қазақ әдебиетінің классиктерінің шығармаларынан үзінді оқыды. Әдеби кештің нәтижесі бойынша біздің соттан судья Мария Шарипова «Мемлекеттік тілдегі ең үздік сот үкімі» номинациясына, аға сот приставы Айдос Қошаев «Үздік дуэт» номинациясына ие болды.

Үнемі кеңсе мамандары арасында семинарлар өткізіліп отырады, семинарда қазіргі уақытта мемлекеттік тілдің барлық салада қолданылатыны, әрбір мемлекеттік қызметші тілдің беделін нығайтуға және іс жүргізу кезінде заңнама талаптарын қатаң сақтауға міндетті екендігі айтылып отырады.

Жоғарыда аталған шаралар мемлекеттік тілдің өркендеуіне және жоғарылауына оң ықпалын береді деген ойдамын.

АЙМАҚ

ЭКОЛОГИЯ МИНИСТРІ АЙМАҚТАҒЫ МӘСЕЛЕЛЕРМЕН ТАНЫСТЫ

Сайын даланың ақбөкені ауыл шаруашылығына айтарлықтай зиян келтіріп жатыр. «Айта-айта Алтайды, Жамал апай қартайды» дегендей, батысқазақстандық шаруалардың бұл мәселені айтып жүргеніне төрт жыл болды. Алайда мәселе әлі күнге дейін шешімін табар емес.

Экология министрі Зүлфия Сүлейменованың Батыс Қазақстан облысына сапары кезінде тұрғындар осы мәселені тағы көтерді.

Жыл санап көбейіп, далаға сыймай жатқан киіктер шаруалардың еккен егістерін, жайылымдарын тұяқтарымен тып-типыл етіп, шабындықтың шаңын шығарған. Арнайы комиссия 1300 қожалыққа 7,9 млрд теңге шығын келгенін анықтады. Бірақ келген залалды қай министрліктің өтейтіні белгісіз.

– Сарапшы-мамандар мамыр айында Батыс Қазақстан, Ақмола облыстарына барып келді. Осыған байланысты тиісті ауылшаруашылығы мен киіктердің арасындағы шиеленісті шешу бойынша бірқатар ұсыныстар берілген болатын. Қазіргі таңда біз Жәңгір хан атындағы университетпен бірге киіктердің популяциясын тұрақты пайдалану бойынша іс-шараларды қалыптастырып жатырмыз. Олар қалыптасып болғасын міндетті түрде қосымша жариялайтын боламыз, – деді ҚР Экология министрі Зүлфия Сүлейменова.

Сонымен қатар, Батыс Қазақстандағы шешімін таппай келе жатқан басты мәселенің бірі – су тапшылығы. Осыған орай жүздесуде Жайық өзенінің жайы да талқыланды. Өңір үшін маңызды болып табылатын Жайық-Шалқар және Азынабай-Тайпақ арнасын аршып, осы арық бойынан Ақжайық ауданындағы 320 мың гектар жерде мал шаруашылығын дамыту, Қамыс-Самар экожүйесін қалпына келтіру, жылжымалы шлюз қою арқылы Жайықтан Киров-Шежін жүйесіне алынатын су көлемін көбейту мәселелерін шешу мақсатында арнайы комиссия құрылмақ.

– Оған Су ресурстары комитетінің, «Қазсушардың», жергілікті әкімдіктің адамдары кіріп, нақты жаратылыстану негіздемесін жасап, әрбір инфрақұрылым бойынша оның жағдайына байланысты тиісті ұсыныстар мен жалпы су экосистемасын тұрақты пайдалану бойынша іс-шаралар кешенін қалыптастыратын боламыз. Ал шлюз жөнінде Атырау, Маңғыстау облысының пікірін сұрау керек, Каспий экожүйесіне әсерін зерттеу қажет, – деді министр.

Сонымен қатар жиында қоқыс өңдеу, Жайық өзенінің түбінен құм-қиыршық тас өндіру мәселесі, Капустин Яр полигоны іргесінде мекен еткен жергілікті тұрғындарға әлеуметтік төлем мәселелері де көтерілді.

Экология министрі өңірге сапары барысында БҚАТУ базасындағы киік тәлімбағының қызметімен танысты.

А.АХМЕТОВА, «Заң газеті»

БІР МҮДДЕ

ҚАРЫЗ БЕН ПАРЫЗ

Бүгінгі күннің бір талабы – мемлекеттік тілді жетік меңгеру. Бұл ретте Алакөл аудандық №2 соты ұжымын үлгі тұтамыз. Сот істері толығымен мемлекеттік тілде түсіп, ана тілінде жүргізіледі. Қазақ тілін өте сауатты меңгерген судьялар мен сот мәжілісінің хатшылары төл міндеттерін мінсіз атқаруда.

Негізі ана тілінде таза сөйлеу, қатесіз жазу мектептен басталатыны белгілі. Өзім хатшылық жұмысыма бірер сағат, тіпті, бір күн бұрын дайындаламын. Сот тыңдауы, сот отырысына кірерде талапкерлер мен жауапкерлердің, куәлардың аты-жөндерін дұрыс айтып, жазуға қалыптасқанмын. Бұл қадамды адамдарға құрмет, ілтипат көрсетудің бастауы деп санаймын. Бұл ретте өзім жазылып, тұрақты оқитын республикалық «Заң газеті» сенімді серігіме айналды. Сот жүйесіндегі жаңалықтарды білумен қатар әріптестерімнің мақалаларын үзбей оқимын. Басқа облыстардағы сот хатшылары, яғни мамандар мақалаларынан түйгенімді өзімнен бастап, бірге қызмет істейтін әріптестерімнің күнделікті жұмыстарын салыстырамын. Сонда қазақ тілінің бай, мағынасы терең екендігі айқын көрінеді. Сауаттылық та, жауапкершілікті жете сезіну де бір мақаладан, тіпті бір сөзден білінеді. Иә, біздің жұмысымыз жауапкершілікті талап етеді. Ол жақсы. Біріншіден, адам өзін өзі тәрбиелейді. Екіншіден, сотқа шақырылатын адамның аты-жөнін дұрыс жазбасаңыз, белгіленген уақытынан кешіктірсеңіз түрлі мәселелер бірінен кейін екіншісі туындап отырады. Сондықтан интернетті жақсы меңгеру керек. «Сот кабинеті» арқылы хабарламаларды дер кезінде салып отырыңыз. Сонда хабарламаны алушының аты-жөні, электронды поштасы, хабарлама түскен жылы, айы-күні анық жазылып тұрады. Бұл уақытты ұтатын қадам. Нақтылық. Барлығы анық жазылып тұр. Тек қазақ тілін жетік меңгеріп, дұрыс пайдалана біліңіз. Бұл ана тіліне жасалған қамқорлық. Ең бастысы қазақ тілінің қажеттілігін көрсетеді.

Диана САТЫБАЛДИНОВА, Алакөл ауданы № 2 сотының бас маманы–сот мәжілісінің хатшысы
ЖЕТІСУ ОБЛЫСЫ

ЗАҢ газеті

Редакторлар кеңесінің төрағасы – директор
Досымбек ӨТЕҒАЛИЕВ
Бас редактор **Айнұр СЕМБАЕВА**
Бас редактордың орынбасары **Шолпан ҚАРАЕВА**
Нөмірдің кезекші редакторы **Ерлік КЕБЕКБАЙ**

Меншік иесі:
«ЗАҢ» МЕДИА-КОРПОРАЦИЯ»
ЖАУАПКЕРШІЛІГІ ШЕКТЕУЛІ СЕРІКТЕСТІГІ

МЕНШІКТІ ТІЛШІЛЕР:

Астана	Айша Құрманғали 8 707 851 91 13.
Алматы облысы	Нұрбол Әлдібаев 8 701 357 66 84.
Ақтөбе облысы	Жансая Есмағанбетова 8 705 398 62 83.
Атырау облысы	Боранбай Ғалиев 8 775 543 03 80.
Маңғыстау облысы	Жазира Әбіл 8 702 514 54 44.
Қызылорда облысы	Гүлбану Мақажан 8 701 697 39 86.
Түркістан облысы	Сейітхан Құлмаханбетов 8 707 721 19 59. Шадияр Мекенбайұлы 87757335665
Батыс Қазақстан облысы	Нұрлыбек Рахманов 8 707 177 80 70.

РЕДАКЦИЯНЫҢ МЕКЕНЖАЙЫ:

050012, Алматы қаласы,
Х.Досмұхамедұлы көшесі
68 «б»-үй.
Қабылдау бөлмесі:
292-43-43, 8 708 929 9874, zangazet.kz

E-mail: zanreklamaastana@mail.ru

«Заң газеті» аптасына 2 рет – сейсенбі, жұма күндері жарық көреді.
Жеке таралым 5596 дана
Апталық таралым 11 192 дана

Тапсырыс №126 Индекс 65921

Газет Қазақстан Республикасы бойынша таралады

Газетіміздің электронды нұсқасын ZANMEDIA.KZ сайтынан оқи аласыздар.

Газет бетіндегі жарияланымдардың позициясы мен фактілері үшін редакция жауап бермейді.

Жарнама мен хабарландырулардың мазмұнына жарнама беруші жауапты. Жарнама берушінің жіберген қателігіне байланысты талап-тілектер хабарландыру жарияланған күннен бастап екі ай мерзім ішінде қабылданады.

Газетті есепке қою туралы **№16297-Г куәлікті 2017 жылғы 12 қаңтарда** Қазақстан Республикасының Ақпарат және коммуникация министрлігі берген.

Газеттің терімі мен бет қаттау жұмыстары «Заң» Медиа-корпорация» ЖШС компьютерлік орталығында жасалды. Алматы облысы, Іле ауданы, Өтеген батыр ауылы, Сейфуллин көшесі, 2«б», «Принт плюс» ЖШС баспаханасында басылып шығарылды. Тел.: факс. 8 (727) 51-78-27, 8 (727) 51-78-31

«КОММЕСК-ӨМІР» ӨМІРДІ САҚТАНДЫРУ КОМПАНИЯСЫ» АҚ
2022 жылғы 31 желтоқсандағы қаржылық жағдайы бойынша шоғырландырылған есебі

Мың теңге	Ескерт.	31 желтоқсан 2022 жыл	2021 жылғы 31 желтоқсан
АКТИВТЕР:			
Ақша қаражаты және олардың баламалары	4	1,501,720	5,404,342
Өзгеруі пайда мен залал құрамында көрсетілетін әділ құны бойынша есепке алынатын қаржылық активтер	5	15,532,812	25,889,358
Сату үшін қолдағы бар қаржы активтері	6	12,319	12,319
Сақтандыру және қайта сақтандыру бойынша дебиторлық берешек	7	64,214	535,997
Еңбек сіңірілмеген сақтандыру сыйлықақылар резерві, қайта сақтандырушының үлесі	8	-	248,865
Сақтандыру талаптарын реттеуге арналған шығындар мен шығыстар резерві, қайта сақтандырушының үлесі	9	272,297	1,790,550
Ағымдағы корпоративтік табыс салығының алғы төлемі		137,651	248,682
Негізгі құралдар	10	801,779	784,707
Кейінге қалдырылған салықтық активтер	11	5,228	1,770
Басқа активтер	12	405,521	519,696
АКТИВТЕР БАРЛЫҒЫ		**18,733,541**	**35,436,286**
МІНДЕТТЕМЕЛЕР ЖӘНЕ КАПИТАЛ			
МІНДЕТТЕМЕЛЕР:			
Еңбек сіңірілмеген сақтандыру сыйлықақылар резерві	8	601,606	6,980,747
Сақтандыру талаптарын реттеуге арналған шығындар мен шығыстар резерві	9	6,198,740	6,349,199
Сақтандыру және қайта сақтандыру бойынша кредиторлық берешек	13	38,309	340,161
Тікелей РЕПО келісімдері бойынша қарыздар	14	706,052	6,869,745
Кейінге қалдырылған салықтық міндеттемелер	11	109,884	54,811
Басқа міндеттемелер	15	384,633	621,608
МІНДЕТТЕМЕЛЕР БАРЛЫҒЫ		**8,039,224**	**21,216,271**
КАПИТАЛ:			
Жарғылық капитал	16	300,000	300,000
Өзге резервтер		118,683	33,315
Мүлікті қайта бағалау қоры		664,443	578,410
Тұрақтандырушылық резерв	17	-	149,353
Бөлінбеген пайда / (шығын)		9,611,191	13,158,937
КАПИТАЛ, БАРЛЫҒЫ		**10,694,317**	**14,220,015**
МІНДЕТТЕМЕЛЕР ЖӘНЕ КАПИТАЛ, БАРЛЫҒЫ		**18,733,541**	**35,436,286**

Басқарма төрағасы **Бас бухгалтер**
Ханин О.А. **Ким О.А.**

«КОММЕСК-ӨМІР» ӨМІРДІ САҚТАНДЫРУ КОМПАНИЯСЫ» АҚ
2022 ЖЫЛҒЫ 31 ЖЕЛТОҚСАНДА АЯҚТАЛҒАН ЖЫЛ ІШІНДЕГІ ПАЙДА МЕН ЗАЛАЛ ЖӘНЕ БАСҚА ЖИЫНТЫҚ ТАБЫС ТУРАЛЫ ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ЕСЕП

Мың теңге	Ескерт.	2022 жыл	2021 жыл
Сақтандыру сыйақылары, жалпы сомасы	18	11,373,671	14,993,029
Қайта сақтандыруға табысталған сақтандыру сыйақылары	18	(898,064)	(917,826)
Қайта сақтандыруға табысталғандарды шегергендегі сақтандыру сыйақылары		**10,475,607**	**14,075,203**
Еңбек сіңірілмеген сақтандыру сыйлықақылар резервіндегі өзгеріс, нетто	18	6,130,276	(1,551,124)
Қайта сақтандыруға табысталғандарды шегергендегі еңбекпен табылған сыйақылар		**16,605,883**	**12,524,079**
Төленген залалдар, жалпы сомасы	9, 19	(5,943,800)	(4,665,974)
Төленген залалдар, қайта сақтандырушының үлесі	9, 19	1,685,021	129,252
Сақтандыру талаптарын реттеуге арналған шығындар мен шығыстар резервіндегі өзгеріс, жалпы сомасы	19	150,459	1,329,085
Сақтандыру талаптарын реттеуге арналған шығындар мен шығыстар резервіндегі өзгеріс, қайта сақтандырушының үлесі	19	(1,518,253)	(2,184,200)
Қайта сақтандыруға табысталғандарды шегергендегі орын алған залалдар		**(5,626,573)**	**(5,391,837)**
Комиссиялық табыстар	20	58,558	82,509
Комиссиялық шығындар	20	(1,060,062)	(2,929,540)
Комиссиялық шығындар, нетто		**(1,001,504)**	**(2,847,031)**
Сақтандыру портфелін сатқаннан таза залал		(6,413,049)	-
Сақтандыру қызметінің нәтижесі		**3,564,757**	**4,285,211**
Инвестициялық табыс (залал)	21	(2,425,606)	3,833,322
Шетел валютасымен жасалған операциялар бойынша таза табыс	23	520,660	203,771
Негізгі құралдардың істен шығуынан және материалдық емес активтерді есептен шығарудан түсетін таза табыс (залал)		37,671	(20,981)
Өзге де табыстар/(шығындар), нетто		51,793	(46,876)
Басқа табыс (залал)		**(1,815,482)**	**3,969,236**
Жалақы және өзге төлемдер	22	(3,992,084)	(3,545,329)
Әкімшілік және операциялық шығындар	22	(1,181,990)	(1,020,769)
Салықтар, корпоративтік табыс салығынан басқа		(16,173)	(59,144)
Амортизация және тозу		(79,813)	(96,830)
Операциялық шығындар		**(5,270,060)**	**(4,722,072)**
Корпоративтік табыс салығына дейінгі (залал)/пайда		**(3,520,785)**	**3,532,375**
Корпоративтік табыс салығы бойынша шығындар	11	(90,946)	(144,279)
Жылдық таза (залал)/пайда		**(3,611,731)**	**3,388,096**
Салықтарды шегергендегі басқа жиынтық табыс:			
Кейіннен пайда немесе залалдар құрамына қайта сыныпталуы мүмкін емес баптар			
Негізгі құралдарды қайта бағалаудан және инвестициялық жылжымайтын мүліктен түскен таза табыс (салық әсерін шегергенде)		90,871	39,620
Кейіннен пайда немесе залалдар құрамына қайта сыныпталуы мүмкін баптар			
Сату үшін қолда бар қаржы активтерінің әділ құнының таза өзгеруі, (салық әсерін шегергенде – нөл)		-	430
Корпоративтік табыс салығынан кейінгі өзге жиынтық табыс		**90,871**	**40,050**
Жиынтық табыс (залал), барлығы		**(3,520,860)**	**3,428,146**
Акцияға шаққандағы пайда (залал): Базалық және бытыраңқы (теңгемен)	16	**(29,507.61)**	**27,680.52**

Басқарма төрағасы **Бас бухгалтер**
Ханин О.А. **Ким О.А.**

«КОММЕСК-ӨМІР» ӨМІРДІ САҚТАНДЫРУ КОМПАНИЯСЫ» АҚ
2022 ЖЫЛДЫҢ 31 ЖЕЛТОҚСАНЫНДА АЯҚТАЛҒАН ЖЫЛ ІШІНДЕГІ КАПИТАЛДАҒЫ ӨЗГЕРІСТЕР ТУРАЛЫ ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ЕСЕП

Мың теңге	Жарғылық капитал	Мүлікті қайта бағалау қоры	Сату үшін қолдағы бар қаржы активтерін қайта бағалау қоры	Тұрақтандырушылық резерв	Өзге резервтер	Үлестірілмеген пайда	Жиынтығы
2020 жылғы 31 желтоқсандағы, барлығы (қайта есептелді)	**300,000**	**618,979**	**(430)**	**8,426**	**20,684**	**9,844,210**	**10,791,869**
Өзге жиынтық табыс/(залал)	–	*39,620*	*430*	–	–	-	*40,050*
Таза пайда	–	-	-	–	–	*3,388,096*	*3,388,096*
Жылдық жиынтық табыс барлығы	–	39,620	430	–	–	3,388,096	3,428,146
Негізгі құралдардың істен шығуы	–	(80,189)	–	–	–	80,189	–
Тұрақтандырушылық резервтегі өзгерістер	–	–	–	140,927	–	(140,927)	–
Өзге резервтердегі өзгерістер	–	–	–	-	12,631	(12,631)	–
2021 жылғы 31 желтоқсанда	**300,000**	**578,410**	**–**	**149,353**	**33,315**	**13,158,937**	**14,220,015**
Түзету	–	(4,838)	–	–	–	–	(4,838)
2022 жылғы 1 қаңтардағы жағдайы бойынша	**300,000**	**573,572**	**–**	**149,353**	**33,315**	**13,158,937**	**14,215,177**
Өзге жиынтық табыс	–	*90,871*	–	–	–	-	*90,871*
Таза залал	–	–	–	–	–	*(3,611,731)*	***(3,611,731)***
Жыл ішіндегі жиынтық залал, барлығы	–	90,871	–	–	–	(3,611,731)	**(3,520,860)**
Тұрақтандырушылық резервтегі өзгерістер	–	–	–	(149,353)	–	149,353	–
Өзге резервтердегі өзгерістер	–	–	–	–	85,368	(85,368)	–
2022 жылғы 31 желтоқсанда	**300,000**	**664,443**	**–**	**–**	**118,683**	**9,611,191**	**10,694,317**

Басқарма төрағасы **Бас бухгалтер**
Ханин О.А. **Ким О.А.**

«КОММЕСК-ӨМІР» ӨМІРДІ САҚТАНДЫРУ КОМПАНИЯСЫ» АҚ
2022 жылдың 31 желтоқсанында аяқталған жыл ішіндегі ақшалай қаражаттардың қозғалысы туралы шоғырландырылған есеп

Мың теңге	Ескерт.	2022 жыл	2021 жыл
ОПЕРАЦИЯЛЫҚ ҚЫЗМЕТТЕН ТҮСЕТІН АҚША ҚАРАЖАТТАРЫНЫҢ ҚОЗҒАЛЫСЫ:			
Корпоративтік табыс салығы бойынша шығындарға дейінгі пайда		**(3,520,785)**	**3,532,375**
Түзетулер:			
Еңбек сіңірілмеген сыйлықақылар резервіндегі өзгеріс, қайта сақтандырушының үлесін шегергенде	18	(6,130,276)	1,551,124
Залалдар резервіндегі өзгеріс, қайта сақтандырушының үлесін шегергенде	19	1,367,794	855,115
Тозу мен амортизациялау		79,813	96,830
Негізгі құралдардың істен шығуынан және материалдық емес активтерді есептен шығарудан келтірілген залал/(табыс)		(37,671)	106,847
Пайда немесе залал арқылы әділ құны бойынша қаржылық активтерді қайта бағалаудан түскен іске асырылмаған пайда (залал)	21	2,561,691	(1,848,664)
Шетел валютасымен жасалған операциялар бойынша таза іске асырылмаған табыс		(520,660)	(203,771)
Құнсыздану бойынша резервті қалыптастыру	7	107,237	(20,439)
Жалгерлік есептелген пайыздық шығындардың өзгеруі		-	72,946
Пайдаланылмаған демалыстар және жылдық сыйлықақы бойынша резервті өзгерту	22	177,878	-
Бағалы қағаздар бойынша есептелген пайыздық табыстардағы таза өзгеріс		(1,570,216)	(475,563)
Жалгерлік пайыздық шығындар		-	13,007
Тікелей РЕПО келісімдері бойынша пайыздық шығындардағы өзгеріс	21	725,026	234,609
Сақтандыру портфелін сатқаннан таза (залал)/табыс		6,413,049	-
Пайда немесе залал арқылы әділ құны бойынша қаржылық активтердің істен шығуынан/(сатып алудан) түскен іске асырылған табыс		1,577,605	-
Өзге түзетулер		(165,190)	5,604
Операциялық активтер мен міндеттемелердің өзгеруіне дейінгі операциялық қызметтен түсетін ақша қаражаттарының түсімі		**1,065,295**	**3,920,020**
Операциялық активтер мен міндеттемелердің өзгеруі:			
Аквизиция шығындарындағы өзгеріс		-	78,556
Сақтандыру және қайта сақтандыру бойынша дебиторлық берешектегі өзгеріс		522,439	(100,095)
Өзге активтердегі өзгеріс		(557,224)	(189,423)
Сақтандыру және қайта сақтандыру бойынша кредиторлық берешектегі өзгеріс		(310,390)	(289,208)
Тікелей РЕПО келісімдері бойынша алынған қарыздардағы өзгеріс		(6,210,115)	6,238,393
Болашақ кезең табыстарындағы өзгеріс		-	(22,731)
Өзге міндеттемелердегі өзгеріс		(512,809)	111,668
Корпоративтік табыс салығын төлеуге дейінгі операциялық қызметтен ақша қаражаттарының түсімі (жылыстауы)		**(6,002,804)**	**9,747,180**
Корпоративтік табыс салығы, төленген		(6,068)	(199,618)
Алынған пайыздар		3,273,611	1,141,424
Төленген пайыздар		(777,235)	(254,027)
Операциялық қызметтен түсетін ақша қаражаттарының таза түсімі (жылыстауы)		**(3,512,496)**	**10,434,959**
ИНВЕСТИЦИЯЛЫҚ ҚЫЗМЕТТЕН ТҮСЕТІН АҚША ҚАРАЖАТТАРЫНЫҢ ҚОЗҒАЛЫСЫ:			
Негізгі құралдарды сатып алу	10	(19,317)	(33,456)
Материалдық емес активтерді сатып алу		(6,367)	(5,238)
Сақтандыру портфелін сату		(6,580,955)	-
Сақтандыру портфелін сатып алу		407,994	-
Пайда немесе залал арқылы әділ құны бойынша көрсетілетін қаржы активтерін сатып алу		(26,097,864)	(16,568,157)
Пайда немесе залал арқылы әділ құны бойынша көрсетілетін қаржы активтерін сатып алудан түсетін түсімдер		31,894,265	7,493,047
Банктерге орналастырылған қаражаттар		-	(1,902,132)
Банктерден қайтарылған қаражаттар		-	2,147,180
Инвестициялық қызметтен түсетін ақша қаражаттарының таза жылыстауы		**(402,244)**	**(8,868,756)**
ҚАРЖЫЛЫҚ ҚЫЗМЕТІНЕН ТҮСЕТІН АҚША ҚАРАЖАТТАРЫНЫҢ ҚОЗҒАЛЫСЫ:			
Жалгерлік міндеттемелер бойынша негізгі соманы төлеу (қайтару)		4,246	(33,379)
Қаржылық қызметтен түсетін ақша қаражаттарының таза түсімі (жылыстауы)		**4,246**	**(33,379)**
Ақша қаражатының және олардың баламаларының таза артуы		(3,910,494)	1,532,824
Бағамдық айырмалардың ықпалы		7,872	(22,414)
Кезең басына ақшалай қаражаттар мен олардың баламалары	4	5,404,342	3,893,932
Кезең соңындағы ақшалай қаражаттар мен олардың баламалары	4	**1,501,720**	**5,404,342**

Басқарма төрағасы **Бас бухгалтер**
Ханин О.А. **Ким О.А.**

«КОММЕСК-ӨМІР» ӨМІРДІ САҚТАНДЫРУ КОМПАНИЯСЫ» АҚ

ЖАЛПЫ АҚПАРАТ

«Коммеск-Өмір» Сақтандыру Компаниясы» акционерлік қоғамы (бұдан әрі – «Компания», ал еншілес ұйыммен бірігіп – «Топ») Қазақстан Республикасында 1991 жылғы 19 қарашада Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес құрылды.

03.10.2022 ж. Компания акционерлері Компанияның атауын, сақтандыру саласын өзгерту және «жалпы сақтандыру» сақтандыру портфелін беру туралы шешім қабылдады.

Акционерлердің шешімін іске асырудың нәтижесінде, Компанияның атауы «Коммеск-Өмір» өмірді сақтандыру компаниясы» акционерлік қоғамына өзгертілді, Топ «өмірді сақтандыру» саласы бойынша қызметті жүзеге асырады. «Жалпы сақтандыру» саласы бойынша сақтандыру портфелі «жалпы сақтандыру» саласы бойынша қызметті жүзеге асыратын жаңа сақтандырушыға табысталды.

Сақтандыру саласын өзгерту іс-шаралар жоспарына сәйкес жүзеге асырылады. Сақтандыру саласын өзгерту жөніндегі іс-шаралар жоспарын іске асыру кезеңінде Компания қолданыстағы сақтандыру (қайта сақтандыру) шарттарын ұзартуды және сақтандыру сыйлықақыларын, Компания жауапкершілігінің көлемін ұлғайтуды көздейтін, оларды өзгертуді қоса алғанда, жаңа сақтандыру (қайта сақтандыру) шарттарын жасаған жоқ. Сақтандыру портфелін табыстаудың басталуы: 2022 жылғы 1 қараша.

2022 және 2021 жылдардағы 31 желтоқсандағы жағдайы бойынша Компания келесі еншілес ұйымның құрылтайшысы болып табылады:

Компанияның атауы	Негізгі қызмет түрі	Орналасқан жері	Қатысу үлесі, %	
			2022 жылғы 31 желтоқсан	2021 жылғы 31 желтоқсан
«Centras Kommesk Life» Өмірді сақтандыру компаниясы» АҚ	«Өмірді сақтандыру» саласы бойынша сақтандыру қызметі	Қазақстан Республикасы	100%	100%

2022 және 2021 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша Топтың түпкілікті бақылаушы тұлғасы – Қазақстан Республикасының азаматы Е.С.Абдразаков м-за.

Шоғырландырылған қаржылық есептілік Компания мен оның еншілес ұйымы қызметінің нәтижелерін қамтиды.

2022 және 2021 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша Топта жұмыс істейтін қызметкерлер саны сәйкесінше 214 және 451 адамды құрады.

Компанияның тіркелген кеңсесі мына мекенжай бойынша орналасқан: Қазақстан Республикасы, Алматы қ., Наурызбай батыр көшесі, 19.

2022 жылғы 1 сәуірде A.M.Best халықаралық рейтингілік агенттігі «Коммеск-Өмір» сақтандыру компаниясы» АҚ рейтингтерін растады: қаржылық тұрақтылық рейтингін «B-» және ұзақ мерзімді нисиелік рейтингін «BB–». Рейтингтердің болжамы «тұрақты».

ЖАҢА ЖӘНЕ ҚАЙТА ҚАРАЛҒАН ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛІКТІҢ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ СТАНДАРТТАРЫ

Топпен алғаш қолданылатын жаңа стандарттар, түсіндірулер және қолданыстағы стандарттарға және түсіндірмелерге түзетулер.

Топ есептік жыл ішінде 2022 жылғы 1 қаңтарда күшіне енген келесі жаңа және қайта қаралған стандарттарды қабылдады:

• ХҚЕС (IFRS) 3 түзетулер - «Тұжырымдамалық негіздерге сілтемелер»;

• ХБЕС (IAS) 16 түзетулер - «Негізгі құралдар: мақсаты бойынша пайдалануға дейінгі түсімдер»;

• ХБЕС (IAS) 37 түзетулер – «Ауыртпалықты шарттар – шартты орындауға арналған шығыстар»;

• ХҚЕС (IFRS) 1 «Халықаралық қаржылық есептілік стандарттарын бірінші рет қолдануға» түзету - Халықаралық қаржылық есептілік стандарттарын алғаш рет қолданатын еншілес ұйым;

• ХҚЕС (IFRS) 9 «Қаржылық құралдарға» түзету – қаржылық міндеттемелерді мойындау аяқталған жағдайда «10% тесті» өткізген кездегі комиссиялық сыйақы;

• ХБЕС (IAS) 41 «Ауыл шаруашылығына» түзету – әділ құнын бағалау кезіндегі салық салу.

Топ алғаш рет 2021 жылдың 1 қаңтарында немесе одан кейін басталған жылдық кезеңдерге қатысты күшіне енген стандарттарға кейбір түзетулерді қолданды. Топ шығарылған, бірақ күшіне енбеген стандарттарды, түсіндірулерді немесе түзетулерді мерзімінен бұрын қолданған жоқ.

ХҚЕС (IFRS) 9, ХБЕС (IAS) 39, ХҚЕС (IFRS) 7, ХҚЕС (IFRS) 4 және ХҚЕС (IFRS) 16 («IBOR реформасы – 2-кезең»)

ХҚЕС (IFRS) 17 «Сақтандыру шаттары» 2017 жылдың 18 мамырында жарияланды. ХҚЕС (IFRS) 17 жасалған сақтандыру шарттары туралы ақпаратты тану, бағалау, ұсыну және ашу қағидаттарын белгілейді. Ол қазіргі уақытта көптеген тәжірибелерге мүмкіндік беретін ХҚЕС (IFRS) 4 алмастырады. ХҚЕС (IFRS) 17 ағымдағы бағалау моделін пайдалануды талап етеді, ол кезде бағалар әр есепті кезеңде қайта бағаланады.

Бағалау дисконтталған, ақша түсімдерінің ықтималдығы бойынша өлшенген құрамдас элементтерді, тәуекелді түзету және келісімшарт бойынша еңбек сіңірілмеген пайданы білдіретін келісімшарт бойынша маржаға түзетуге негізделген. 2020 жылғы маусымда ХҚЕС бойынша Кеңес ХҚЕС (IFRS) 17 қайта қарастырылған нұсқасын жариялады, онда ХҚЕС (IFRS) 17 2023 жылдың 1 қаңтарынан немесе осы күннен кейін басталатын қаржылық жылда күйгіне енеді делінген.

2021 жылғы 9 желтоқсанда ХҚЕС Кеңесі (IASB) ХҚЕС (IFRS) 17-ге түзетулер енгізіп, ХҚЕС (IFRS) 17-ні бастапқы қолдану кезінде ұсынылған салыстырмалы ақпаратта қаржылық активтер мен сақтандыру шарттары бойынша міндеттемелер арасындағы бухгалтерлік есептегі ықтимал сәйкессіздіктерді жою үшін «жіктеудің қабаттасуына» көшу опциясын қосты. Топ 2023 жылдың 1 қаңтарында ХҚЕС (IFRS) 17 қабылдайды. ХҚЕС (IFRS) 4-пен салыстырғанда, ХҚЕС (IFRS) 17 келесі аспектілерге айтарлықтай өзгерістер енгізеді:

ХҚЕС (IFRS) 17 «Сақтандыру шарттары»

ХҚЕС (IFRS) 17 және ХҚЕС (IFRS) 9 өтудің әсері

Сақтандыру кірістері мен сақтандыру қызметтеріне арналған шығыстарды тану қағидаттарын түзету

ХҚЕС (IFRS) 17 сәйкес сақтандырудан түскен түсім қызмет көрсету негізінде қамту кезеңінің ішінде танылады, ал сақтандыру шарттарындағы инвестициялық компонент пайдадан немесе залалдан алынып тасталады. Нәтижесінде өмірді сақтандырудың ұзақ мерзімді шарттарынан түсетін табыстар айтарлықтай төмендейді.

Инвестициялық компонент – бұл сақтандыру шарты бойынша кәсіпорын сақтанушыға сақтандыру жағдайы болған-болмағанына қарамастан кез келген жағдайда төлеуге міндетті сома.

Сақтандыру шарты бойынша міндеттемелерді бағалауға бірнеше түзетулер

Негізгі өзгерістер келесідей:

Сақтандыру шарттары үшін өлшеу үлгілерін қайта қарау

Өлшеу әдістеріне жалпы модельді, ауыспалы төлем тәсілі және сақтандыру келісімшарттарының сипатына байланысты сыйлықақыларды үлестіру тәсілін қамтиды.

Айнымалы төлем тәсілі тікелей қатысу функциялары бар ұзақ мерзімді сақтандыру шарттарына қолданылады; жалпы модель басқа ұзақ мерзімді сақтандыру шарттарына қолданылады; ал сыйлықақыны үлестіру тәсілі қысқа мерзімді сақтандыру шарттарына қолданылады.

Шартта көзделген қызметтер үшін маржаны өлшеуді қайта қарау («ШККМ»)

Болашақ қызмет көрсетуге байланысты іске асырудан түсетін ақшалай түсімдердегі өзгерістердің әсері қалған ШККМ-ға қосылады немесе одан шегеріледі, ал Компанияның ағымдағы есеп саясатына сәйкес қалдық маржа құру кезінде тіркеледі және қамту кезеңінде амортизацияланады. Айнымалы төлем тәсілі қолданылатын сақтандыру шарттары үшін сақтандырушының базалық баптардың әділ құнының өзгеруіндегі және басқа қаржылық тәуекелдердегі өзгерістердегі үлесі ШККМ түзетілуі тиіс болашақ қызметтердегі өзгерістер ретінде қарастырылуы тиіс. ХҚЕС (IFRS) 17 сәйкес, ШККМ құбылмалы болады.

ХҚЕС (IFRS) 17 сәйкес, егер өтпелі күнгі сақтандыру шарттары тобы үшін толық ретроспективті қолдану мүмкін болмаса, Топ ШККМ-ны бағалау үшін модификацияланған ретроспективті тәсілді немесе әділ құн тәсілін қолдануы тиіс. Топ ШККМ-ны мойындау болмайтын сыйлықақыны үлестіруге негізделген қысқартылған тәсілді қолданады.

Қаржылық активтердің жіктелуін қайта қарау және активтер мен міндеттемелер арасындағы бухгалтерлік сәйкестікті оңтайландыру

ХҚЕС (IFRS) 17-ге сәйкес, бастапқы қолдану күнінде есеп беруші ұйым қаржылық активтерді басқарудың бизнес-модельдерін қайта қарап, сақтандыру шарттарымен байланысты қызметке арналған қаржылық активтердің жіктемелерін қайта анықтай алады.

Амортизациялық құны бойынша бағаланатын кейбір борыштық инвестициялармен байланысты сақтандыру шарттары бойынша міндеттемелерді орындаудың нәтижесінде туындайтын ақша түсімдерін бағалау негізінде, Топ бастапқы қолдану күніне бизнес-модельді қайта қарады және амортизациялық құны бойынша бағаланатын осындай борыштық инвестицияларды, сақтандыру шарты бойынша міндеттемелердің бухгалтерлік есебінің және тиісті қаржы активтерінің сәйкестігін оңтайландыру үшін басқа жиынтық табыс арқылы әділ құны бойынша бағаланатын борыштық инвестицияларға қайта жіктеді.

Сыйақыларды үлестіру негізіндегі тәсіл

Топ сыйлықақыны үлестіру негізіндегі тәсілді пайдалана отырып, сақтандыру шарттары тобын бағалауды оңтайлатуға құқылы, себебі Топ мұндай оңтайлатуды қолдану стандартты тәсілді қолдану нәтижелерінен айтарлықтай ерекшеленбейтін осы топ бойынша сақтандыру өтемінің қалған бөлігі бойынша міндеттемені бағалау нәтижелеріне әкеледі деп күтеді.

Сыйлықақыны үлестіру негізіндегі тәсілді қолдану кезінде Топ сақтандыру өтемінің қалған бөлігі бойынша міндеттемені төмендегідей бағалайды.

Бастапқы тану кезінде міндеттемеңің баланстық құны келесіні білдіреді:

бастапқы тану кезінде алынған сыйлықақылар;

минус осы күнге арналған аквизициялық ақша түсімдері.

Қаржылық есептілікті ұсынуды оңтайландыру

ХҚЕС (IFRS) 17 сақтандыру компанияларынан қаржылық жағдайы туралы есепте сақтандыру шарттары немесе қайта сақтандыру шарттары тобынан туындайтын құқықтар мен міндеттемелердің жиынтығын бірыңғай сақтандыру шарты немесе қайта сақтандыру шарты бойынша актив немесе міндеттеме түрінде ұсынуды талап етеді. Полис бойынша қарыздар және сыйлықақылар бойынша дебиторлық берешек сияқты бухгалтерлік баптар енді бөлек ұсынылмауы тиіс.

Сонымен қатар, ХҚЕС (IFRS) 17 сақтандыру компаниялары пайда немесе залал ретінде танылған сомаларды сақтандыру қызметінің нәтижесіне және пайданы анықтайтын факторларға сәйкес инвестициялық қызметтің нәтижесіне бөлуді талап етеді. Бұл сақтандыру компанияларының пайда көздерін түсінікті және ашық етеді.

ХҚЕС (IFRS) 17 қоспағанда, ХҚЕС-ке түзетулер немесе әлі күшіне енбеген және Компанияға айтарлықтай әсер етеді деп күтілетін ХҚЕ ТК (Халықаралық қаржылық есептілікті түсіндіру комитеті) түсіндірмелері жоқ.

Төмендегі кестелерде ХҚЕС (IFRS) 17 өтуге әсер ететін Компанияның баланстық баптарына шолу және ХҚЕС (IFRS) 17 қабылданғаннан кейін күтілетін баланс баптары келтірілген. Онда сонымен қатар 2022 және 2023 жылғы 1 қаңтардағы жағдайы бойынша Компанияның қаржылық жағдайы туралы есепке ХҚЕС (IFRS) 9 қабаттастыру және 2022 жылғы пайда мен залалдар туралы есептің әсерін көрсетеді.

Меншікті капиталдың құрамында 2023 жылғы 1 қаңтарға және 2022 жылғы 1 қаңтарға көрсетілген активтер мен міндеттемелерге өтпелі әсер сәйкесінше (57,507) мың теңгеге және (431,698) мың теңгеге тең.

Меншікті капиталға көшудің таза әсері келесі өтемдік әсерлерден тұрды:

• Келісімшарттар бойынша болашақ пайданы айқын міндеттеме ретінде тану;

• Қаржылық емес тәуекел үшін жеке түзетуді мойындау;

• ХҚЕС (IFRS) 17 сәйкес ұзақ мерзімді зейнетақылы аннуитеттік шарттары бойынша сатып алуға кейінге қалдырылған шығындарды тану;

• ХҚЕС (IFRS) 9 бойынша қаржы активтері жөніндегі күтілетін кредиттік залалдарды мойындау.

ХҚЕС (IFRS) 17 бойынша меншікті капиталға әсері активтер мен міндеттемелерді бағалау арасындағы өзара есеп айырысуға байланысты әлдеқайда аз көрінеді.

Топтың ХҚЕС (IFRS) 9 қолдану нәтижесінде бизнестің операциялық пайдасында айтарлықтай өзгерістер жоқ.

Есеп саясатындағы және қайта жіктеудегі өзгерістер

Сәйкестік қағидасы

Топтың шоғырландырылған қаржылық есептілігі Халықаралық қаржылық есептілік стандарттарына (бұдан әрі - «ХҚЕС») сәйкес дайындалды.

Дайындау қағидалары

Бұл шоғырландырылған қаржылық есептілік, кейбір қаржы құралдарын, «жер» және «ғимараттар» топтары бойынша негізгі құралдарды қоспағанда, бастапқы құн негізінде дайындалды.

Топтың осы шоғырландырылған қаржылық есептілігі Қазақстандық теңгемен ұсынылған (бұдан әрі – «теңге»), ол функционалдық валюта және Топтың шоғырландырылған қаржылық есептілігін ұсыну валютасы болып табылады. Осы шоғырландырылған қаржылық есептіліктегі барлық мәндер арнайы келісілген жағдайлардан басқа мыңға дейін жуықталған.

Үздіксіз қызмет принципі

Бұл шоғырландырылған қаржылық есептілік, Топ үздіксіз қызмет принципін ұстанатын болады деген болжамға сүйене отырып, ХҚЕС-ке сәйкес дайындалады. Бұл жақын болашақта оның әдеттегі шаруашылық қызметінің барысында активтерді сатуды және міндеттемелерді өтеуді қамтиды.

Басшылық, Топтың өз міндеттемелерін уақытылы өтеу үшін жеткілікті ақша қаражатын қамтамасыз етеді деп санайды. Топ басшылығының қызметті тоқтатуға немесе ауқымын анағұрлым қысқартуға ешқандай ниеті де, қажеттілігі де жоқ.

Есептеу принципі

Осы шоғырландырылған қаржылық есептілік есептеу принципіне сәйкес жасалған. Есептеу принципі төлем уақытына қарамастан, шаруашылық операциялардың нәтижелерін, сондай-ақ оларды жасау фактісі бойынша оқиғаларды тануды білдіреді. Операциялар мен оқиғалар бухгалтерлік есепте көрсетіледі және өздер жататын кезеңдердің шоғырландырылған қаржылық есептілікке енгізіледі

Шоғырландырылған қаржылық есептіліктің элементтерін тану

Осы шоғырландырылған қаржылық есептілікке шоғырландырылған қаржылық есептіліктің элементтері болып табылатын барлық активтер, міндеттемелер, капитал, кірістер мен шығыстар енгізілген. Шоғырландырылған қаржылық есептіліктің барлық элементтері сызықтық баптар түрінде ұсынылған. Шоғырландырылған қаржылық есептіліктің бірнеше элементтерін бір бапқа біріктіру олардың Топ қызметіндегі сипаттамаларын (функцияларын) ескеріп жүргізілген. Ұқсас баптардың әрбір елеулі сыныбы шоғырландырылған қаржылық есептілікте жеке ұсынылады. Ұқсас емес сипаттағы немесе тағайындалған баптар, егер олар елеусіз болып табылмаса, бөлек ұсынылады.

Шоғырландыру принциптері

Осы шоғырландырылған қаржылық есептілік Компания мен Компания бақылайтын ұйымның қаржылық есептілігін қамтиды (1-Ескертпе).

Еншілес ұйым бақылаудың Топқа өткен сәтінен бастап шоғырландырылады және Топтың оны бақылауын жоғалтқан сәттен бастап шоғырлануды тоқтатады. Атап айтқанда, бір жыл ішінде сатылған еншілес ұйымның табыстары мен шығындары пайда немесе залал және басқа жиынтық кіріс туралы шоғырландырылған есепке алынған сәттен бастап бақылауды жоғалтқан сәтке дейін енгізіледі.

Топ бақылауды жүзеге асырады, егер:

ұйымға билік ететін өкілеттігі болса;

тәуекелдерді көтерсе, ұйым қызметінің ауыспалы нәтижелеріне құқықтары бар; және

айнымалы нәтижелерге әсер ету үшін билік ету өкілеттіктерін қолдана алады.

Егер фактілер немесе жағдайлар бір немесе бірнеше бақылау элементтерінің өзгеруін көрсетсе, Топ бақылаудың болуын немесе болмауын қайта бағалайды.

Егер дауыс беру құқығы барлар оған ұйымның маңызды қызметін жеке-дара басқаруға практикалық мүмкіндік берсе, Топтың көп дауыс беру құқығы болмаса да, ұйымды бақылайды. Бақылау үшін дауыс беру құқығының жеткіліктілігін бағалау кезінде, Топ билік ету өкілеттігі үшін барлық маңызды фактілер мен жағдайларды қарастырады, келесіні қоса алғанда:

дауыс беру құқығын басқа дауыс беру құқығын ұстаушылардың үлестерімен және үлестерін бөлумен салыстырғанда топтың дауыс құқықтарының үлесін;

Топқа, басқа дауыс беру құқығын ұстаушыларға және өзге де тұлғаларға тиесілі әлеуетті дауыс беру құқықтарын;

шарттан туындайтын құқықтар; және Топтың осы қызмет бойынша басқарушылық шешімді қабылдауы қажет болған кезде маңызды қызметті басқаруға мүмкіндігі бар-жоғын көрсететін кез-келген қосымша фактілер мен жағдайлар, соның ішінде алдыңғы жиналыстарда дауыстарды бөлу туралы мәліметтер.

Пайда мен залалдар және басқа жиынтық шығынның әрбір құрамдас бөлігі меншік иелері мен бақыланбайтын иелік ету үлестері арасында бөлінеді. Еншілес ұйымның жалпы жиынтық табысы немесе залалы меншік иелері мен бақыланбайтын иелік ету үлестерінің арасында бөлінеді, тіпті, егер бұл бақы

2022 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша қаржылық жағдай туралы есеп

Мың теңге	Ескерт.	31 желтоқсан 2022 жыл	31 желтоқсан 2021 жыл
АКТИВТЕР:			
Ақша қаражаты және олардың баламалары	4	178,678	1,786,890
Өзгеруі пайда мен залал құрамында көрсетілетін әділ құны бойынша есепке алынатын қаржылық активтер	5	6,869,662	21,467,792
Сату үшін қолдағы бар қаржы активтері	6	12,319	12,319
Еншілес ұйымға инвестициялау	7	3,800,000	3,800,000
Сақтандыру және қайта сақтандыру бойынша дебиторлық берешек	8	–	523,179
Еңбек сіңірілмеген сақтандыру сыйлықақылар резерві, қайта сақтандырушының үлесі	9	–	248,865
Сақтандыру талаптарын реттеуге арналған шығындар мен шығыстар резерві, қайта сақтандырушының үлесі	10	–	1,790,196
Ағымдағы корпоративтік табыс салығы бойынша алдын ала төлем		137,651	247,961
Негізгі құралдар	11	801,779	770,679
Басқа активтер	12	333,566	425,183
АКТИВТЕР БАРЛЫҒЫ		**12,133,655**	**31,073,064**
МІНДЕТТЕМЕЛЕР ЖӘНЕ КАПИТАЛ			
МІНДЕТТЕМЕЛЕР:			
Еңбек сіңірілмеген сақтандыру сыйлықақылар резерві	9	–	6,706,711
Сақтандыру талаптарын реттеуге арналған залалдар мен шығындар резерві	10	–	4,711,408
Сақтандыру және қайта сақтандыру бойынша кредиторлық берешек және алынған алғытөлемдер	13	–	310,006
Тікелей РЕПО келісімдері бойынша қарыздар	14	706,052	4,994,798
Кейінге қалдырылған салықтық міндеттемелер	25	109,884	54,811
Басқа міндеттемелер	15	231,161	569,069
МІНДЕТТЕМЕЛЕР БАРЛЫҒЫ		**1,047,097**	**17,346,803**
КАПИТАЛ:			
Жарғылық капитал	16	300,000	300,000
Мүлікті қайта бағалау қоры	11	664,443	578,410
Тұрақтандырушылық резерв	17	–	149,353
Өзге резервтер		15,000	15,000
Бөлінбеген пайды		10,107,115	12,683,498
КАПИТАЛ, БАРЛЫҒЫ		**11,086,558**	**13,726,261**
МІНДЕТТЕМЕЛЕР ЖӘНЕ КАПИТАЛ, БАРЛЫҒЫ		**12,133,655**	**31,073,064**

Басқарма төрағасы
Ханин О.А.

Бас бухгалтер
Ким О.А

2022 ЖЫЛҒЫ 31 ЖЕЛТОҚСАНДА АЯҚТАЛҒАН ЖЫЛ ІШІНДЕГІ ПАЙДА МЕН ЗАЛАЛ ЖӘНЕ БАСҚА ЖИЫНТЫҚ ТАБЫС ТУРАЛЫ
есеп

Мың теңге	Ескерт.	2022 жыл	2021 жыл
Сақтандыру сыйақылары, жалпы сомасы	18	6,474,430	12,727,626
Қайта сақтандыруға табысталған сақтандыру сыйақылары	18	(897,570)	(917,472)
Қайта сақтандыруға табысталғандарды шегергендегі сақтандыру сыйақылары		**5,576,860**	**11,810,154**
Еңбек сіңірілмеген сақтандыру сыйлықақылар резервіндегі өзгеріс, нетто	18	6,457,846	(1,427,526)
Қайта сақтандыруға табысталғандарды шегергендегі еңбекпен табылған сыйақылар		**12,034,706**	**10,382,628**
Наразылықтарды реттеу бойынша төленген залалдар мен шығындар, жалпы сомасы	10,19	(5,720,265)	(4,634,873)
Төленген залалдар, қайта сақтандырушының үлесі	10,19	1,684,447	129,252
Сақтандыру талаптарын реттеуге арналған шығындар мен шығыстар резервіндегі өзгеріс, жалпы сомасы	19	4,711,408	2,948,154
Сақтандыру талаптарын реттеуге арналған шығындар мен шығыстар резервіндегі өзгеріс, қайта сақтандырушының үлесі	19	(1,790,196)	(2,184,554)
Қайта сақтандыруға табысталғандарды шегергендегі орын алған залалдар		**(1,114,606)**	**(3,742,021)**
Комиссиялық табыстар	20	58,558	82,509
Комиссиялық шығындар	20	(1,037,012)	(2,680,565)
Комиссиялық шығындар, нетто		**(978,454)**	**(2,598,056)**
Сақтандыру портфелін сатқаннан таза (залал)/табыс	21	(7,029,067)	-
Сақтандыру қызметінің нәтижесі		**2,912,579**	**4,042,551**
Инвестициялық табыс (залал)	22	(2,855,061)	3,206,074
Шетел валютасымен жасалған операциялар бойынша таза (залал)/табыс	24	555,412	158,904
Негізгі құралдардың істен шығуынан және материалдық емес активтерді есептен шығарудан түсетін таза залал		37,671	(20,981)
Өзге де табыстар/(шығындар), нетто		63,834	(28,665)
Басқа табыс (залал)		**(2,198,144)**	**3,315,332**
Жалақы және өзге төлемдер	23	(2,241,252)	(2,779,783)
Әкімшілік және операциялық шығындар	23	(1,035,297)	(952,183)
Салықтар, корпоративтік табыс салығынан басқа		(3,230)	(59,036)
Амортизация және тозу	11	(65,987)	(86,667)
Операциялық шығындар		**(3,345,766)**	**(3,877,669)**
Корпоративтік табыс салығына дейінгі (залал)/пайда		**(2,631,331)**	**3,480,214**
Корпоративтік табыс салығы бойынша үнемдеу/шығындар	25	(94,405)	(139,628)
Жылдық таза (залал)/пайда		**(2,725,736)**	**3,340,586**
Салықты шегергендегі өзге жиынтық табыс (залал):			
Кейіннен пайда немесе залалдар құрамына қайта сыныпталуы мүмкін емес баптар Негізгі құралдарды қайта бағалаудан және инвестициялық жылжымайтын мүліктен түскен таза табыс (салық әсерін шегергенде – 22,718 мың теңге (2021 жыл - 9,905 мың теңге))	11,25	90,871	39,620
Кейіннен пайда немесе залалдар құрамына қайта сыныпталуы мүмкін баптар			
Сату үшін қолда бар қаржы активтерінің әділ құнының таза өзгеруі, (салық әсерін шегергенде – нөл)		-	430
Өзге жиынтық табыс		**90,871**	**40,050**
Жиынтық табыс (залал), барлығы		**(2,634,865)**	**3,380,636**
Жай акцияға шаққандағы пайда (залал): базалық және бытыраңқы (теңгемен)	16	**(22,269.08)**	**27,292.37**

Басқарма төрағасы
Ханин О.А.

Бас бухгалтер
Ким О.А.

2022 жылдың 31 желтоқсанында аяқталған жылға арналған капиталдағы өзгерістер туралы есеп

Мың теңге	Жарғылық капитал	Мүлікті қайта бағалау қоры	Сату үшін қолдағы бар қаржы активтерін қайта бағалау қоры	Тұрақтандырушылық резерв	Өзге резервтер	Үлестірілмеген пайда	Жиынтығы
2020 жылғы 31 желтоқсанға сәйкес (қайта есептелді)	**300,000**	**618,979**	**(430)**	**8,426**	**15,000**	**9,403,650**	**10,345,625**
Өзге жиынтық табыс	–	*39,620*	*430*	–	–	–	*40,050*
Таза пайда (қайта есептелді)	–	–	–	–	–	*3,340,586*	*3,340,586*
Жылдық жиынтық табыс барлығы	**–**	**39,620**	**430**	**–**	**–**	**3,340,586**	**3,380,636**
Негізгі құралдардың істен шығуы	–	*(80,189)*	–	–	–	*80,189*	–
Тұрақтандырушылық резервтегі өзгерістер	–	–	–	*140,927*	–	*(140,927)*	–
2021 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша	**300,000**	**578,410**	**-**	**149,353**	**15,000**	**12,683,498**	**13,726,261**
Түзету	–	*(4,838)*	–	–	–	–	*(4,838)*
2022 жылғы 01 қаңтардағы жағдайы бойынша	**300,000**	**573,572**	**-**	**149,353**	**15,000**	**12,683,498**	**13,721,423**
Өзге жиынтық табыс	–	*90,871*	–	–	–	–	*90,871*
Таза пайда (залал)	–	–	–	–	–	*(2,725,736)*	*(2,725,736)*
Жыл ішіндегі жиынтық табыс (залал), барлығы	–	**90,871**	–	–	–	**(2,725,736)**	**(2,634,865)**
Тұрақтандырушылық резервтегі өзгерістер	–	–	–	*(149,353)*	–	*149,353*	–
2022 жылғы 31 желтоқсанда	**300,000**	**664,443**	–	–	**15,000**	**10,107,115**	**11,086,558**

Басқарма төрағасы
Ханин О.А.

Бас бухгалтер
Ким О.А.

2022 жылдың 31 желтоқсанында аяқталған жылға ақша қаражатының қозғалысы туралы есебі

мың теңге	Ескерт.	2022 жыл	2021 жыл
ОПЕРАЦИЯЛЫҚ ҚЫЗМЕТТЕН ТҮСЕТІН АҚША ҚАРАЖАТТАРЫНЫҢ ҚОЗҒАЛЫСЫ:			
Корпоративтік табыс салығы бойынша шығындарға дейінгі пайда		(2,631,331)	3,480,214
Түзетулер:			
Еңбек сіңірілмеген сақтандыру сыйлықақылар резервіндегі өзгеріс	9,18	(6,457,846)	1,427,526
Сақтандыру талаптарын реттеуге арналған шығындар мен шығыстар резервіндегі өзгеріс, қайта сақтандырушының үлесін шегергенде	10,19	(2,921,212)	(763,600)
Тозу мен амортизациялау	11	65,987	86,667
Негізгі құралдардың істен шығуынан және материалдық емес активтерді есептен шығарудан келтірілген залал/(табыс)		(37,671)	106,847
Пайда немесе залал арқылы әділ құны бойынша көрсетілетін қаржылық активтерді қайта бағалаудан түскен іске асырылмаған (табыс)/залал	22	2,356,953	(1,726,865)
Шетел валютасымен жасалған операциялар бойынша таза іске асырылмаған табыс	24	(555,412)	(158,904)
Құнсыздану бойынша резервті қалыптастыру	8	102,112	(23,143)
Пайдаланылмаған демалыстар және жылдық сыйлықақы бойынша резервті өзгерту	23	147,426	64,486
Бағалы қағаздар бойынша есептелген пайыздық табыстардағы таза өзгеріс	22	(1,063,964)	(85,205)
Жалгерлік есептелген пайыздық шығындардың өзгеруі	22	–	13,007
Тікелей РЕПО келісімдері бойынша пайыздық шығындардағы өзгеріс	22	725,026	234,609
Сақтандыру портфелін сатқаннан таза (залал)/табыс	21	7,029,067	–
Өзге түзетулер		1,347,397	34,417
Операциялық активтер мен міндеттемелердің өзгеруіне дейінгі операциялық қызметтен түсетін ақша қаражаттарының түсімі		**(1,893,468)**	**2,690,056**
Операциялық активтер мен міндеттемелердің өзгеруі:			
Сақтандыру және қайта сақтандыру бойынша дебиторлық берешектегі өзгеріс		578,960	(87,945)
Өзге активтердегі өзгеріс		(606,153)	(137,144)
Сақтандыру және қайта сақтандыру және алынған алғытөлемдер бойынша кредиторлық берешектегі өзгеріс		(318,544)	(309,903)
Тікелей РЕПО келісімдері бойынша алынған қарыздардағы өзгеріс		(4,277,127)	4,393,737
Болашақ кезең табыстарындағы өзгеріс		–	(22,731)
Өзге міндеттемелердегі өзгеріс		(570,268)	92,283
Корпоративтік табыс салығын төлеуге дейінгі операциялық қызметтен ақша қаражаттарының түсімі		**(7,086,600)**	**6,618,353**
Корпоративтік табыс салығы, төленген		12,475	(175,023)
Алынған пайыздар		2,528,507	703,006
Төленген пайыздар		(748,239)	(222,182)
Операциялық қызметтен түсетін ақша қаражаттарының таза түсімі		**(5,293,857)**	**6,924,154**
ИНВЕСТИЦИЯЛЫҚ ҚЫЗМЕТТЕН ТҮСЕТІН АҚША ҚАРАЖАТТАРЫНЫҢ ҚОЗҒАЛЫСЫ:			
Негізгі құралдарды сатып алу	11	(13,617)	(24,746)
Материалдық емес активтерді сатып алу		(3,819)	(3,247)
Сақтандыру портфелін сату		(6,580,955)	–
Пайда немесе залал арқылы әділ құны бойынша көрсетілетін қаржы активтерін сатып алу		(15,390,267)	(9,903,281)
Пайда немесе залал арқылы әділ құны бойынша көрсетілетін қаржы активтерін сатып алудан түсетін түсімдер		25,686,287	1,370,760
Банктерге орналастырылған қаражаттар		–	(1,902,132)
Банктерден қайтарылған қаражаттар		–	2,147,180
Инвестициялық қызметтен түсетін ақша қаражаттарының таза жылыстауы		**3,697,629**	**(8,315,466)**
ҚАРЖЫЛЫҚ ҚЫЗМЕТІНЕН ТҮСЕТІН АҚША ҚАРАЖАТТАРЫНЫҢ ҚОЗҒАЛЫСЫ:			
Жалгерлік міндеттемелер бойынша негізгі соманы төлеу		4,961	(32,769)
Қаржылық қызметтен түсетін ақша қаражаттарының таза жылыстауы		**4,961**	**(32,769)**
Ақша қаражатының және олардың баламаларының таза кемуі		(1,591,267)	(1,424,081)
Бағамдық айырмалардың ықпалы		(16,945)	(5,445)
Кезең басына ақшалай қаражаттар мен олардың баламалары	**4**	**1,786,890**	**3,216,416**
Кезең соңындағы ақшалай қаражаттар мен олардың баламалары	**4**	**178,678**	**1,786,890**

Басқарма төрағасы
Ханин О.А.

Бас бухгалтер
Ким О.А.

ЖАЛПЫ АҚПАРАТ

«Коммеск-Өмір» өмірді сақтандыру компаниясы» Акционерлік қоғамы (бұрынғы атауы – «Коммеск-Өмір» сақтандыру компаниясы» акционерлік қоғамы) (бұдан әрі - «Компания») Қазақстан Республикасында 1991 жылғы 19 қарашада Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес құрылды.

2022 жылдың 3 қазанында Компания акционерлері Компанияның атауын, сақтандыру саласын өзгерту және «жалпы сақтандыру» сақтандыру портфелін беру туралы шешім қабылдады.

Акционерлердің шешімін іске асырудың нәтижесінде, Компанияның атауы «Коммеск-Өмір» өмірді сақтандыру компаниясы» акционерлік қоғамына өзгертілді, Компания «өмірді сақтандыру» саласы бойынша қызметті жүзеге асырады. «Жалпы сақтандыру» саласы бойынша сақтандыру портфелі «жалпы сақтандыру» саласы бойынша қызметті жүзеге асыратын жаңа сақтандырушыға табысталды.

Сақтандыру саласын өзгерту іс-шаралар жоспарына сәйкес жүзеге асырылады. Сақтандыру саласын өзгерту жөніндегі іс-шаралар жоспарын іске асыру кезеңінде Компания қолданыстағы сақтандыру (қайта сақтандыру) шарттарын ұзартуды және сақтандыру сыйлықақыларын, Компания жауапкершілігінің көлемін ұлғайтуды көздейтін, оларды өзгертуді қоса алғанда, жаңа сақтандыру (қайта сақтандыру) шарттарын жасаған жоқ. Сақтандыру портфелін табыстаудың басталуы: 2022 жылғы 1 қараша.

Компанияның тіркелген кеңсесі мына мекенжай бойынша орналасқан: Қазақстан Республикасы, Алматы қ., Наурызбай батыр көшесі, 19.

2022 және 2021 жылғы 31 желтоқсандағы жағдайы бойынша Компанияда жұмыс істейтін қызметкерлер саны сәйкесінше 180 және 411 адамды құрады.

2022 және 2021 жылғы 31 желтоқсандағы жағдайы бойынша Компанияның акционерлерді болып табылатындар:

	2022 жылғы 31 желтоқсан, %	2021 жылғы 31 желтоқсан, %
«Сентрас Капитал» ЖШС	**81.80**	**81.80**
«Сентрас Иншуранс» АҚ	**6.00**	**6.00**
«Сентрас Секьюритиз» АҚ	**–**	**–**
Өзгелер (әрқайсысының иелік ету үлесі 5%-дан аз)	**12.20**	**12.20**
	100.00	**100.00**

2022 және 2021 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша Компанияның түпкілікті бақылаушы тұлғасы – Қазақстан Республикасының азаматы Е.С.Абдразаков м-за.

2019 жылы Компания Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес «Сентрас Коммеск Life» өмірді сақтандыру компаниясы» АҚ еншілес ұйымын (бұдан әрі – Еншілес ұйым) құрды. Еншілес ұйым Қазақстан Республикасының аумағында өмірді сақтандыру бойынша қызметті жүзеге асырады. Еншілес ұйымға салынған инвестиция сомасы 3,800,000 мың теңгені құрады. Еншілес ұйым 2020 жылдың сәуір айында сақтандыру қызметін жүзеге асыруға лицензия алды.

Осы жеке қаржылық есептілік шоғырландырылған қаржылық есептілікпен бірге қаралуы тиіс, ол басшылықпен 2023 жылғы 10 мамырда бекітілген.

2022 жылғы 01 сәуірде A.M.Best халықаралық рейтингілік агенттігі «Коммеск-Өмір» сақтандыру компаниясы» АҚ рейтингтерін растады: қаржылық тұрақтылық рейтінгін «B-» және ұзақ мерзімді нисиелік рейтингін «bb-». Рейтингтердің болжамы «тұрақты».

ЕСЕП САЯСАТЫНЫҢ НЕГІЗГІ ҚАҒИДАЛАРЫ

Сәйкестік қағидасы

Компанияның жеке қаржылық есептілігі Халықаралық қаржылық есептілік стандарттарына (бұдан әрі - «ХҚЕС») сәйкес дайындалды.

Дайындау қағидалары

Бұл жекелеген қаржылық есептілік, сату үшін қолдағы бар, әділ құн бойынша есепке алынатын қаржы активтерін, сондай-ақ пайда немесе залал арқылы әділ құны бойынша есепке алынатын қаржы активтерін, қайта бағаланған құны бойынша ескерілетін «жер» және «ғимараттар» топтары бойынша негізгі құралдарды қоспағанда, бастапқы құн негізінде дайындалған.

Компанияның осы жеке қаржылық есептілігі Қазақстандық теңгемен ұсынылған (бұдан әрі – «теңге»), ол функционалдық валюта және Компанияның жеке қаржылық есептілігін ұсыну валютасы болып табылады. Осы жеке қаржылық есептіліктегі барлық мәндер арнайы келісілген жағдайлардан басқа мыңға дейін жуықталған.

Үздіксіз қызмет принципі

Бұл жеке қаржылық есептілік, Компания үздіксіз қызмет принципін ұстанатын болады деген болжамға сүйене отырып, ХҚЕС-ке сәйкес дайындалады. Бұл жақын болашақта оның әдеттегі шаруашылық қызметінің барысында активтерді сатуды және міндеттемелерді өтеуді қамтиды.

Басшылық, Компанияның өз міндеттемелерін уақтылы өтеу үшін жеткілікті ақша қаражатын қамтамасыз етеді деп санайды. Компания басшылығының қызметті тоқтатуға немесе ауқымын анағұрлым қысқартуға ешқандай ниеті де, қажеттілігі де жоқ.

Есептеу принципі

Осы жеке қаржылық есептілік есептеу принципіне сәйкес жасалған. Есептеу принципі төлем уақытына қарамастан, шаруашылық операциялардың нәтижелерін, сондай-ақ оларды жасау фактісі бойынша оқиғаларды тануды білдіреді. Операциялар мен оқиғалар бухгалтерлік есепте көрсетіледі және өздер жататын кезеңдердің жеке қаржылық есептілігіне енгізіледі

Жеке қаржылық есептіліктің элементтерін мойындау

Осы жеке қаржылық есептілікке жеке қаржылық есептіліктің элементтері болып табылатын барлық активтер, міндеттемелер, капитал, кірістер мен шығыстар енгізілген. Жеке қаржылық есептіліктің барлық элементтері сызықтық баптар түрінде ұсынылған. Жеке қаржылық есептіліктің бірнеше элементтерін бір баппа біріктіру олардың Компания қызметіндегі сипаттамаларын (функцияларын) ескеріп жүргізілген. Ұқсас баптардың әрбір елеулі сыныбы жеке қаржылық есептілікте жеке ұсынылады. Ұқсас емес сипаттағы немесе тағайындалған баптар, егер олар елеусіз болып табылмаса, бөлек ұсынылады.

Шетел валютасын қайта есептеу

Жеке қаржылық есептілікті дайындау кезінде, функционалдық (шетел валютасында) мәміледен өзге валютадағы мәмілелер жасалған күнгі бағам бойынша көрсетіледі. Шетел валютасында көрсетілген монетарлық баптар жеке қаржылық есептілік жасалған күнгі тиісті валюта бағамы бойынша қайта есептеледі. Шетел валютасында ескерілетін және әділ құны бойынша бағаланатын монетарлық емес баптар, әділ құнын анықтау күнінде қолданылған айырбастау бағамдары бойынша қайта есептеуге жатқызылады. Шетел валютасында көрсетілген тарихи құны бойынша көрсетілген монетарлық емес баптар қайта есептелмейді. Валюта бағамдарының өзгеруі нәтижесінде пайда болған монетарлық баптар бойынша бағамдық айырмалар, олар пайда болған кезеңдегі пайда немесе залалдарда көрсетіледі.

Қазақстан Қор Биржасында (бұдан әрі - «ҚҚБ») орын алған орташа өлшемді айырбастау бағамдары Қазақстан Республикасында ресми айырбастау бағамдары ретінде пайдаланылады. Осы жеке қаржылық есептілікті дайындау кезінде Компания пайдаланған жыл соңындағы айырбас бағамы келесідей ұсынылған:

Валюта	31 желтоқсан 2022 жыл	31 желтоқсан 2021 жыл
Фунт стерлинг	556.57	583.32
Швейцария франкі	501.19	473.15
Еуро	492.86	489.10
АҚШ доллары	462.65	431.80
Ресейлік рубль	6.43	5.76

САҚТАНДЫРУ ПОРТФЕЛІН САТҚАННАН КЕЛТІРІЛГЕН ЗАЛАЛ

2022 жылғы қарашада Компания 7,029,067 мың теңге сомасына сақтандыру портфелін табыстау туралы мәміле жасады: «Сентрас Коммеск Life» ӨСК» АҚ еншілес компаниясына 208,024 мың теңге сомасына және «Сентрас Иншуранс» СК» АҚ байланысты тарапына 6,821,043 мың теңге сомасына.

Шарттарға сәйкес Компания 7,029,067 мың теңге мөлшеріндегі сақтандыру міндеттемелерін (РПНУ) берді және 6,821,043 мың теңге сомасындағы ақшалай қаражатты және «Қазақстан Халық банкі» АҚ акциялары түріндегі 208,024 мың теңге сомасына қаржылай активтерін берді.

ЕСЕПТІ КҮННЕН КЕЙІНГІ ОҚИҒАЛАР

Қазақстандағы наразылықтарға байланысты Төтенше Жағдай

2022 жылғы 2 қаңтарда Маңғыстау облысында сұйылтылған газ бағасының күрт өсуіне қарсы митингілер өткізілді, олар кейіннен бүкіл ел бойынша экономикалық және саяси талаптар қойылған жаппай наразылықтарға ұласты.

2022 жылғы 4 және 5 қаңтарда Алматы қаласында наразылық білдірушілердің әлеуетті құрылымдардың қызметкерлерімен қақтығыстары болып, мемлекеттік және жеке мүліктің бүлінуіне, тонауға және басқа да қылмыстарға әкеп соқтырды.

тәртіпті қамтамасыз ету және елдегі жағдайды қалыпқа келтіру мақсатында Қазақстан Республикасының Президентімен 2022 жылғы 5-19 қаңтар аралығында Қазақстанның барлық аумағында төтенше жағдай енгізді, сондай-ақ Ұжымдық қауіпсіздік туралы шарт ұйымына кіретін елдерден көмек қабылданды. Президент қабылдаған шаралар коменданттық сағатты енгізуді, аса маңызды мемлекеттік және стратегиялық объектілерді, сондай-ақ халықтың тыныс-тіршілігін және көліктің жұмыс істеуін қамтамасыз ететін объектілерді күзету жөніндегі шараларды күшейтуді, жүріп-тұруға, жиналыстар мен митингілер өткізуге шектеулер енгізуді және халықтың қауіпсіздігін қамтамасыз етуге бағытталған өзге де шараларды қамтыды.

Бұл оқиғалар Компанияның қызметі мен қаржылық нәтижелеріне әсер еткен жоқ.

Украинадағы жағдайдың айналасында қалыптасқан геосаяси жағдайда ЕО-ға мүше мемлекеттер және басқа елдер Ресейге қарсы бірнеше санкциялар пакетін енгізді. Шектеулер Ресейдің Орталық Банкі мен Ресейдің ірі банктеріне, сондай-ақ Ресей экономикасының бірнеше секторларына әсерін тигізді. Қазақстан экономикасы Ресей экономикасымен саудадағы тығыз қарым-қатынас арқылы байланысты. Ресей - Қазақстан үшін ең ірі импорттаушы, барлық импорттың үлесі 42,1% құрайды.

Осыған байланысты қаржы нарықтары айтарлықтай құбылмалылыққа ұшырап келеді. Әсіресе, валюта нарығындағы жағдай теріс әсерін тигізді. ҚР Ұлттық Банкінің (бұдан әрі- «ҚРҰБ») баспасөз қызметі әлемдік қаржы нарықтарындағы жағдай өте тұрақсыз болып қала беретінін хабарлады. Еуропадағы жанжалды тез арада шешу қабілетсіздігі бойынша күтулердің артуы тауар, валюта және қор нарықтарына әртүрлі бағытты әсер етеді. ҚРҰБ еліміздің қаржы және валюта нарықтарына жағымсыз шоктардың қысымын жою бойынша бірқатар жедел шаралар қабылдады. Атап айтқанда, құбылмалылықтың күрт артуының аясында, ішкі валюта нарығындағы жағдайдың тұрақсыздығын болдырмау үшін ҚРҰБ сауда-саттық барысында бірқатар валюталық интервенциялар жүргізді. Ескерген жөн: шаралар құбылмалы айырбас бағамы қағидаттары аясында жүзеге асырылады. Теңге бағамы іргелі факторлардың әсерінен қалыптастырылатын болады, бұл ретте қысқа мерзімді перспективада теңгенің құбылмалылығы санкциялық риторикаға, ішкі қатысушылардың күтулеріне және әлемдік нарықтардағы динамикаға байланысты болады. 2023 жылғы 10 сәуірде ҚРҰБ базалық мөлшерлемені 16,75% деңгейінде сақтау туралы кезектен тыс шешім қабылдады, базалық мөлшерлемені көтеру 2022 жылғы қазанда 16% - дан 16,75% - ға дейін болды.

Ресейге қарсы санкциялар әлі де күшінде болғандықтан және жалпы алғанда геосаяси жағдай тұрақсыз болғандықтан, олардың Компания бизнесіне әсер етуінің толық дәрежесі мен ұзақтығын болжау өте қиын. Жалпы алғанда, инфляциялық таргеттеу шеңберіндегі Қазақстан Үкіметімен жүргізілетін сараланған ақша-кредит саясаты сыртқы шок салдарының ел экономикасына таралуын тиімді алдын алуға және теңгелік активтердің қорғалуын қамтамасыз етуге қабілетті.

Компания мен Еншілес ұйым («Сентрас Коммеск Life» өмірді сақтандыру компаниясы» АҚ) акционерлерінің бірлескен жалпы жиналысының 2023 жылғы 28 ақпандағы шешімінің негізінде Еншілес ұйымның Компанияға қосылуы басталды. Қайта ұйымдастырудың нәтижесінде Еншілес ұйымның қызметі тоқтатылады, оның барлық мүлкі, құқықтары, міндеттері мен міндеттемелері Компанияға өтеді.

«Коммеск-Өмір» өмірді сақтандыру компаниясы» АҚ Қазақстан Республикасы Қаржы нарығын реттеу және дамыту агенттігімен «Өмірді сақтандыру» саласы бойынша сақтандыру қызметін жүзеге асыру құқығына 01.02.2023 ж. № 2.2.16 лицензиясын алды:

ерікті сақтандыру түрінде:

1) өмірді сақтандыру, «Сақтандыру қызметі туралы» Қазақстан Республикасы заңының 6-бабы 2-тармағының 3) тармақшасында көрсетілген сыныпты қоспағанда;

2) аннуитетті сақтандыру, «Сақтандыру қызметі туралы» Қазақстан Республикасы заңының 6-бабы 2-тармағының 4) тармақшасында көрсетілген сыныпты қоспағанда;

3) зейнетақылық аннуитеттік сақтандыру;

4) жазатайым оқиғалардан сақтандыру;

5) ауыру жағдайына сақтандыру;

міндетті сақтандыру түрінде:

6) жұмыскерді еңбек (қызметтік) міндеттемелерін орындау кезінде оны жазатайым оқиғалардан міндетті сақтандыру.

Украинадағы ахуал және Ресей Федерациясына қарсы санкциялар

2022 жылдың 24 ақпанында Ресей Федерациясы Украина аумағында соғыс әрекеттерін бастады. Ресей Қарулы Күштері бөлімшелерінің әскери іс-қимылдары кезінде Украинаның әскери инфрақұрылымының нысандарына, авиацияға, ӘШҚ нысандарына және әскери аэродромдарға соққы беріліп, Украинаның кейбір елді мекендері мен қалаларына тосқауыл қойылды. Украинада төтенше жағдай енгізілді, Украинаның бейбіт тұрғындарын жақын және алыс шетелдерге эвакуациялау басталды. Ресей Федерациясының әрекеттеріне әлемдік қауымдастықтың көптеген елдерінің, халықаралық ұйымдардың тарапынан жедел айыптаулар тағылды және Ресей Федерациясына қарсы жаңа санкцияларға әкелді. 2022 жылдың 26 ақпанында Франция, Германия, Италия, Ұлыбритания, Канада және АҚШ көшбасшыларының бірлескен мәлімдемесі жарияланды, содан кейін Ресейге қатысты шектеуші экономикалық шаралар қабылданды. Атап айтқанда, бұл шараларға жекелеген Ресей банктерін SWIFT (Дүниежүзілік Банкаралық қаржылық байланыс арнасы) хабарлама алмасу жүйесінен алып тастау, Ресейдің Орталық банкіне, кейбір коммерциялық банктер мен Ресейдің ресми тұлғаларына қатысты шектеу шараларын енгізу, белгілі бір тауарлар мен технологияларды экспорттауға тыйым салу, сондай-ақ олармен байланысты сақтандыру қызметтерін ұсынуға тыйым салу кіреді. Украинаның айналасындағы ахуал мен геосаяси тәуекелдердің артуының аясында қаржы нарықтарындағы құбылмалылық күрт өсті, энергия тасымалдаушылардың бағалары өсті.

Осы қаржылық есептілік шығарылған күні Компания осы оқиғалардың оның қызметіне және қаржылық нәтижелеріне әсерін бағалауды жалғастырады.

Ресей Федерациясына қатысты санкциялар салу Қазақстан Республикасының экономикасына елеулі жанама әсер ететіндіктен, бұл Ресей аумағына ұшу шарттарына, отын құнының артуына, сондай-ақ теңге бағамының өзгеруіне әсер етті. Теңгеге түсетін қысымды жеңілдету үшін ҚРҰБ «рубльдің теңгеге қатысты артық тербелістерінің негізсіз әсерін төмендету» үшін валюталық интервенциялар жүргізетінін хабарлады. Осы қаржылық есептілікке қол қойылған күнгі жағдайы бойынша теңгенің АҚШ долларына шаққандағы биржалық бағамы 453,53 теңгені құрады.

ЖЕКЕ ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛІКТІ БЕКІТУ

2022 жылғы 31 желтоқсанда аяқталған жыл үшін жеке қаржылық есептілік, Компания басшылығымен 2023 жылдың 10 мамырында шығаруға бекітілді.

Қазақстан Республикасы Мәдениет және спорт министрлігінің Мәдениет комитеті «Абайдың «Жидебай-Бөрілі» мемлекеттік тарихи-мәдени және әдеби-мемориалдық музей-қорығы» республикалық мемлекеттік қазыналық кәсіпорны директорының бос лауазымына орналасуға конкурс жариялайды

Конкурсқа қатысушыларға қойылатын жалпы біліктілік талаптары:

1. Орналасқан орнын, пошталық мекенжайын, телефонын көрсете отырып, кәсіпорынның атауы, оның негізгі қызметінің қысқаша сипаттамасы:

«Абайдың «Жидебай-Бөрілі» мемлекеттік тарихи-мәдени және әдеби-мемориалдық музей-қорығы» республикалық мемлекеттік қазыналық кәсіпорны: Абай облысы, Семей қаласы, Қайым Мұхамедханов көшесі, 29 үй мекенжайында орналасқан, тел. 8 (7222)321701.

Кәсіпорын қызметінің мәні мәдениет саласында қызметті жүзеге асыру болып табылады.

Кәсіпорын қызметінің мақсаты оның құрамына кіретін тарихи-мәдени мұра объектілерін және олар орналасқан аумақтарды анықтау, зерделеу, қорғау және сақтау, түпнұсқалы мұражай коллекциялары негізінде көркем және ғылыми экспозицияларды жасау және оларды кеңінен тарату болып табылады.

2. Конкурсқа қатысушыларға қойылатын талаптар:

Кадрларды дайындау бағыттарының бірі: педагогикалық ғылымдар (жалпы дамудың пәндік мамандандырылған мұғалімдерін даярлау, жаратылыстану пәндері бойынша, гуманитарлық пәндер бойынша, тілдер және әдебиет бойынша мұғалімдер даярлау) және/немесе өнер және гуманитарлық ғылымдар және/немесе әлеуметтік ғылымдар, журналистика және ақпарат және/немесе бизнес, басқару және құқық және/немесе инженерлік, өңдеу және құрылыс саласы (сәулет, құрылыс, машина жасау) және/немесе ақпараттық-коммуникациялық технологиялар және/немесе жаратылыстану ғылымдары, математика және статистика және/немесе қызметтер (туризм, мәдени-тынығу жұмысы) бойынша жоғары (немесе жоғары оқу орнынан кейінгі) білім.

Мәдениет саласында немесе басшылық лауазымдарда 5 жылдан кем емес, немесе Президенттік жастар кадр резервіне алынған адамдар үшін 5 жылдан кем емес, немесе Қазақстан Республикасы Президентінің жанындағы білім беру ұйымдарында жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру бағдарламалары бойынша немесе жұмыс органы бекітетін басым мамандықтар бойынша шетелдік жоғары оқу орындарын аяқтаған адамдар үшін және кадрларды дайындау бағыттарының бірі: педагогикалық ғылымдар (жалпы дамудың пәндік мамандандырылған мұғалімдерін даярлау, жаратылыстану пәндері бойынша, гуманитарлық пәндер бойынша, тілдер және әдебиет бойынша мұғалімдер даярлау) және/немесе өнер және гуманитарлық ғылымдар және/немесе әлеуметтік ғылымдар, журналистика және ақпарат және/немесе бизнес, басқару және құқық және/немесе инженерлік, өңдеу және құрылыс саласы (сәулет, құрылыс, машина жасау) және/немесе ақпараттық-коммуникациялық технологиялар және/немесе жаратылыстану ғылымдары, математика және статистика және/немесе қызмет көрсету (туризм, мәдени-тынығу жұмысы) бойынша ғылыми дәрежесі бар адамдар үшін мәдениет саласында

«СЕНТРАС КОММЕСК LIFE» ӨМІРДІ САҚТАНДЫРУ КОМПАНИЯСЫ» АҚ
2022 ЖЫЛҒЫ 31 ЖЕЛТОҚСАНДА АЯҚТАЛҒАН ЖЫЛ ҮШІН
ҚАРЖЫЛЫҚ КҮЙІ ТУРАЛЫ ЕСЕПТІЛІК

мың теңге	Ескерт.	31 желтоқсан 2022 жыл	31 желтоқсан 2021 жыл
АКТИВТЕР			
Ақша қаражаты және олардың баламалары	5	1,323,042	3,617,452
Пайда немесе шығын арқылы әділ құны бойынша көрсетілетін қаржылық активтер	6	8,663,150	4,432,239
Сақтандыру және қайта сақтандыру бойынша дебиторлық берешек	7	64,214	12,818
Сақтандыру талаптарын реттеуге арналған шығындар мен шығыстар резерві, қайта сақтандырушының үлесі	9	272,297	–
Кейінге қалдырылған салықтық активтер	20	5,228	1,770
Басқа активтер	10	73,601	112,639
АКТИВТЕР БАРЛЫҒЫ		**10,401,532**	**8,176,918**
МІНДЕТТЕМЕЛЕР:			
Сақтандыру және қайта сақтандыру бойынша кредиторлық берешек		38,309	30,155
Еңбек сіңірілмеген сақтандыру сыйлықақылар резерві	8	601,606	274,036
Сақтандыру талаптарын реттеуге арналған залалдар мен шығындар резерві	9	6,198,740	1,637,791
Тікелей РЕПО келісімдері бойынша қарыздар	11	–	1,874,947
Басқа міндеттемелер	12	156,630	66,713
МІНДЕТТЕМЕЛЕР БАРЛЫҒЫ		**6,995,285**	**3,883,642**
КАПИТАЛ			
Жарғылық капитал	13	3,800,000	3,800,000
Өзге сақтандыру резервтері		103,683	18,315
Жинақталған залал /(бөлінбеген пайда)		(497,436)	474,961
КАПИТАЛ, БАРЛЫҒЫ		**3,406,247**	**4,293,276**
МІНДЕТТЕМЕЛЕР ЖӘНЕ КАПИТАЛ, БАРЛЫҒЫ		**10,401,532**	**8,176,918**

Басқарма төрағасы **Бас бухгалтер**
Джаксымбетова Г.К. **Дюсекенова С.К.**

«СЕНТРАС КОММЕСК LIFE» ӨМІРДІ САҚТАНДЫРУ КОМПАНИЯСЫ» АҚ
2022 ЖЫЛҒЫ 31 ЖЕЛТОҚСАНДА АЯҚТАЛҒАН ЖЫЛ ІШІНДЕГІ ПАЙДА МЕН ЗАЛАЛ ЖӘНЕ БАСҚА ЖИЫНТЫҚ ТАБЫС ТУРАЛЫ
есеп

Мың теңге	Ескерт.	2022 жыл	2021 жыл
Сақтандыру сыйақылары, жалпы сомасы	14	4,899,241	2,265,403
Қайта сақтандыруға табысталған сақтандыру сыйақылары	14	(494)	(354)
Қайта сақтандыруға табысталғандарды шегергендегі сақтандыру сыйақылары		**4,898,747**	**2,265,049**
Еңбек сіңірілмеген сақтандыру сыйлықақылар резервіндегі өзгеріс, нетто	14	(327,570)	(123,598)
Қайта сақтандыруға табысталғандарды шегергендегі еңбекпен табылған сыйақылар		**4,571,177**	**2,141,451**
Төленген залалдар, жалпы сомасы	15	(223,535)	(31,101)
Төленген залалдар, қайта сақтандырушының үлесі	15	574	
Сақтандыру талаптарын реттеуге арналған шығындар мен шығыстар резервіндегі өзгеріс, жалпы сомасы	15	(4,560,949)	(1,619,068)
Сақтандыру талаптарын реттеуге арналған шығындар мен шығыстар резервіндегі өзгеріс, қайта сақтандырушының үлесі	15	271,943	354
Сақтандыру талаптарын реттеуге арналған залалдар мен шығындар, қайта сақтандыруға берілгендерді шегергенде		**(4,511,967)**	**(1,649,815)**
Комиссиялық шығындар		(23,050)	(248,975)
Сақтандыру портфелін сатып алудан түскен табыс	19	616,018	–
Сақтандыру қызметінің нәтижесі		**652,178**	**242,661**
Инвестициялық табыс	16	429,455	627,248
Шетел валютасымен жасалған операциялар бойынша таза (залал)/табыс	17	(34,752)	44,867
Өзге де табыстар/(шығындар), нетто		(12,041)	(16,227)
Басқа табыс		**382,662**	**655,888**
Жалақы және өзге төлемдер	18	(1,750,832)	(765,546)
Әкімшілік және операциялық шығындар	18	(146,272)	(69,222)
Салықтар, корпоративтік табыс салығынан басқа		(12,943)	(108)
Амортизация және тозу		(14,726)	(10,955)
Жалдау міндеттемелері бойынша пайыздық шығындар		(554)	(662)
Операциялық шығындар		**(1,925,327)**	**(846,493)**
Корпоративтік табыс салығына дейінгі (залал)/пайда		**(890,487)**	**52,056**
Корпоративтік табыс салығы бойынша үнемдеу/(шығындар)	20	3,458	(4,651)
Жылдық таза пайда (залал)		**(887,029)**	**47,405**
Өзге жиынтық табыс		–	–
Жыл ішіндегі жиынтық табыс (залал), барлығы		**(887,029)**	**47,405**

Басқарма төрағасы **Бас бухгалтер**
Джаксымбетова Г.К. **Дюсекенова С.К.**

«СЕНТРАС КОММЕСК LIFE» ӨМІРДІ САҚТАНДЫРУ КОМПАНИЯСЫ» АҚ
2022 ЖЫЛДЫҢ 31 ЖЕЛТОҚСАНЫНДА АЯҚТАЛҒАН ЖЫЛҒА АРНАЛҒАН
капиталдағы өзгерістер туралы есеп

Мың теңге	Жарғылық капитал	Өзге сақтандыру резервтері	Жинақталған залал / (бөлінбеген пайда)	Жиын тығы
2021 жылдың 1 қаңтарына	**3,800,000**	**5,684**	**440,187**	**4,245,871**
Жылдық таза пайда	–	–	*47,405*	***47,405***
Өзге жиынтық табыс	–	–	–	–
Жылдық жиынтық табыс барлығы	–	–	47,405	**47,405**
Өзге резервтер	–	*12,631*	*(12,631)*	–
2021 жылғы 31 желтоқсанда	**3,800,000**	**18,315**	**474,961**	**4,293,276**
Жыл ішіндегі таза залал	–	–	*(887,029)*	***(887,029)***
Өзге жиынтық табыс	–	–	–	–
Жыл ішіндегі жиынтық табыс (залал), барлығы	–	–	**(887,029)**	**(887,029)**
Өзге резервтер	–	*85,368*	**(85,368)**	–
2022 жылғы 31 желтоқсанда	**3,800,000**	**103,683**	**(497,436)**	**3,406,247**

Басқарма төрағасы **Бас бухгалтер**
Джаксымбетова Г.К. **Дюсекенова С.К.**

«СЕНТРАС КОММЕСК LIFE» ӨМІРДІ САҚТАНДЫРУ КОМПАНИЯСЫ» АҚ
2022 ЖЫЛДЫҢ 31 ЖЕЛТОҚСАНЫНДА АЯҚТАЛҒАН ЖЫЛҒА
ақша қаражатының қозғалысы туралы есебі

Мың теңге	Ескерт.	2022 жыл	2021 жыл
ОПЕРАЦИЯЛЫҚ ҚЫЗМЕТТЕН ТҮСЕТІН АҚША ҚАРАЖАТТАРЫНЫҢ ҚОЗҒАЛЫСЫ:			
Корпоративтік табыс салығына дейінгі (залал)/пайда	20	(890,487)	52,056
Түзетулер:			
Еңбек сіңірілмеген сыйлықақылар резервіндегі өзгеріс, қайта сақтандырушының үлесін шегергенде	14	327,570	123,598
Залалдар резервіндегі өзгеріс, қайта сақтандырушының үлесін шегергенде	15	4,289,006	1,618,714
Есептелген пайыздық кірістердің өзгеруі		(506,252)	(390,358)
Пайда немесе залал арқылы әділ құны бойынша қаржылық активтерді қайта бағалаудан түскен іске асырылмаған (залал)/пайда	16	204,738	(121,799)
Аквизация шығындарындағы өзгеріс		-	78,556
Шетел валютасымен жасалған операциялар бойынша іске асырылмаған (залал)/пайда	17	34,752	(46,182)
Есептелген жалгерлік пайыздық шығындар		554	662
Тозу мен амортизациялау		14,726	10,955
Күмәнді берешектер бойынша резервті есептеу	18	5,125	2,059
Пайдаланылмаған демалыстар және жылдық сыйлықақы бойынша есептелген шығындардағы өзгеріс	12	30,452	12,136
Сақтандыру портфелін сатқаннан таза (залал)/табыс		(616,018)	-
Өзгелер		64,521	(31,876)
Операциялық активтер мен міндеттемелердің өзгеруіне дейінгі операциялық қызметтен түсетін ақша қаражаттары		**2,958,687**	**1,308,521**
Операциялық активтер мен міндеттемелердің өзгеруі			
Операциялық активтердің (ұлғаюы)/азаюы:			
Сақтандыру және қайта сақтандыру бойынша дебиторлық берешек		(56,521)	(12,150)
Басқа активтер		49,559	(52,279)
Операциялық міндеттемелердің ұлғаюы/(азаюы):			
Сақтандыру және қайта сақтандыру бойынша кредиторлық берешек		8,154	20,695
Басқа міндеттемелер		57,459	19,385
Корпоративтік табыс салығын төлеуге дейінгі операциялық қызметтен алынған ақша қаражаттары		**3,017,338**	**1,284,172**
Төленген корпоративті табыс салығы		(18,543)	(24,595)
Алынған пайыздар		745,104	438,418
Төленген пайыздар		(29,550)	(31,845)
Операциялық қызметтен алынған ақшалай қаражат		**3,714,349**	**1,666,150**
ИНВЕСТИЦИЯЛЫҚ ҚЫЗМЕТТЕН ТҮСЕТІН АҚША ҚАРАЖАТТАРЫНЫҢ ҚОЗҒАЛЫСЫ:			
Негізгі құралдарды сатып алу		(5,700)	(8,711)
Материалдық емес активтерді сатып алу		(2,548)	(1,991)
Сақтандыру портфелін сатып алған жағдайда, ақшалай қаражаттың түсімі	19	407,994	–
Пайда немесе залал арқылы әділ құны бойынша ескерілетін қаржы активтерін сатып алу		(10,707,597)	(6,664,876)
Пайда немесе залал арқылы әділ құны бойынша ескерілетін қаржы активтерін сатудан түсетін түсімдер		6,207,978	6,122,287
Тікелей РЕПО шарттары бойынша істен шығулар/(түсімдер)		(1,932,988)	1,844,656
Инвестициялық қызметте (пайдаланылған)/алынған ақшалай қаражат		**(6,032,861)**	**1,291,365**
ҚАРЖЫЛЫҚ ҚЫЗМЕТІНЕН ТҮСЕТІН АҚША ҚАРАЖАТТАРЫНЫҢ ҚОЗҒАЛЫСЫ:			
Жалгерлік міндеттемелер бойынша негізгі соманы төлеу		(715)	(610)
Қаржылық қызметте пайдаланылған ақшалай қаражат		**(715)**	**(610)**
Ақшалай қаражаттың таза (азаюы) артуы		**(2,319,227)**	**2,956,905**
Шетел валютасы бағамының өзгеруінің шетел валютасындағы ақшадай қаражаттың қалдықтарына әсері		24,817	(16,969)
Жыл басына ақшалай қаражаттар мен олардың баламалары	6	**3,617,452**	**677,516**
Жыл аяғына ақшалай қаражаттар мен олардың баламалары	6	**1,323,042**	**3,617,452**

Басқарма төрағасы **Бас бухгалтер**
Джаксымбетова Г.К. **Дюсекенова С.К.**

«СЕНТРАС КОММЕСК LIFE» ӨМІРДІ САҚТАНДЫРУ КОМПАНИЯСЫ» АҚ
ЖАЛПЫ АҚПАРАТ

«Сентрас Коммеск Life» өмірді сақтандыру компаниясы» Акционерлік қоғамы (бұдан әрі – «Компания») Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес 2020 жылғы 27 желтоқсанында құрылды.

Компанияның Қазақстан Республикасының Қаржы нарығын реттеу және дамыту агенттігі (бұдан әрі – «Агенттік») берген және келесі сақтандыру қызметін жүзеге асыру құқығын біл-діретін 2021 жылғы 7 сәуірдегі №2.2.55 лицензиясы бар:

Ерікті түрде:
өмірді сақтандыру;
аннуитеттік сақтандыру;
жазатайым оқиғалардан сақтандыру;
ауыру жағдайына сақтандыру.

Жұмыскер еңбек міндеттерін атқарған кезде оны жазатайым оқиғалардан сақтандыруды міндетті түрде жүзеге асырады.

Компанияның тіркелген кеңсесі мына мекенжай бойынша орналасқан: Казақстан, Алматы қаласы, Алмалы ауданы, Наурызбай батыр көшесі, 19-үй, пошталық индексі 050000.

2022 жылғы 31 желтоқсандағы жағдайы бойынша Компанияда жұмыс істейтін қызметкерлер саны 34 адамды құрады (2021 жылғы 31 желтоқсан): 31 адам).

2022 және 2021 жылғы 31 желтоқсандағы жағдайы бойынша Компанияның жалғыз акционері «Коммеск-Өмір» сақтандыру компаниясы» АҚ болып табылады.

2022 және 2021 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша «Коммеск-Өмір» сақтандыру компаниясы» АҚ «Сентрас Капитал» ЖШС-нің бақылауында болды, Компания болып табылады. Компанияның түпкілікті бақылаушы тұлғасы – Қазақстан Республикасының азаматы Е.С.Абдразаков м-за.

Компания акционерлерінің кезектен тыс жалпы жиналысында 2022 жылғы 3 қазанда, қызмет саласын жалпы сақтандырудан өмірді сақтандыруға ауыстыру және «Коммеск-Өмір» сақтандыру компаниясы» АҚ ерікті түрде қайта ұйымдастыру ниетіне байланысты «Коммеск-Өмір» СК» АҚ-на қосылу туралы шешім қабылданды.

Шығарылған, алайда күшіне енбеген стандарттар

ХҚЕС (IFRS) 17 «Сақтандыру шарттары»
ХҚЕС (IFRS) 17 және ХҚЕС (IFRS) 9 өтудің әсері

ХҚЕС (IFRS) 17 «Сақтандыру шаттары» 2017 жылдың 18 мамырында жарияланды. ХҚЕС (IFRS) 17 жасалған сақтандыру шарттары туралы ақпаратты тану, бағалау, ұсыну және ашу қағидаттарын белгілейді. Ол қазіргі уақытта көптеген тәжірибелерге мүмкіндік беретін ХҚЕС (IFRS) 4 алмастырады. ХҚЕС (IFRS) 17 ағымдағы бағалау моделін пайдалануды талап етеді, ол кезде бағалар әр есепті кезеңде қайта бағаланады. Бағалау дисконтталған, ақша түсімдерінің ықтималдығы бойынша өлшенген құрамдас элементтерді, тәуекелді түзету және келісімшарт бойынша еңбек сіңірілмеген пайданы білдіретін келісімшарт бойынша маржаға түзетуге негізделген. 2020 жылғы маусымда ХҚЕС бойынша Кеңес ХҚЕС (IFRS) 17 қайта қарастырылған нұсқасын жариялады, онда ХҚЕС (IFRS) 17 2023 жылдың 1 қаңтарынан немесе осы күннен кейін басталатын қаржылық жылда күйгіне енеді делінген. 2021 жылғы 9 желтоқсанда ХҚЕС Кеңесі (IASB) ХҚЕС (IFRS) 17-ге түзетулер енгізіп, ХҚЕС (IFRS) 17-ні бастапқы қолдану кезінде ұсынылған салыстырмалы ақпаратта қаржылық активтер мен сақтандыру шарттары бойынша міндеттемелер арасындағы бухгалтерлік есептегі ықтимал сәйкессіздіктерді жою үшін «жіктеудің қабаттасуына» көшу опциясын қосты. Компания 2023 жылдың 1 қаңтарында ХҚЕС (IFRS) 17 қабылдайды. ХҚЕС (IFRS) 4-пен салыстырғанда, ХҚЕС (IFRS) 17 келесі аспектілерге айтарлықтай өзгерістер енгізеді:

Сақтандыру кірістері мен сақтандыру қызметтеріне арналған шығыстарды тану қағидаттарын түзету

ХҚЕС (IFRS) 17 сәйкес сақтандырудан түскен түсім қызмет көрсету негізінде қамту кезеңінің ішінде танылады, ал сақтандыру шарттарындағы инвестициялық компонент пайдадан немесе залалдан алынып тасталады. Нәтижесінде өмірді сақтандырудың ұзақ мерзімді шарттарынан түсетін табыстар айтарлықтай төмендейді.

Инвестициялық компонент – бұл сақтандыру шарты бойынша кәсіпорын сақтанушыға сақтандыру жағдайы болған-болмағанына қарамастан кез келген жағдайда төлеуге міндетті сома.

Сақтандыру шарты бойынша міндеттемелерді бағалауға бірнеше түзетулер

Негізгі өзгерістер келесідей.

Сақтандыру шарттары үшін өлшеу үлгілерін қайта қарау.

Өлшеу әдістеріне жалпы модельді, ауыспалы төлем тәсілі және сақтандыру келісімшарттарының сипатына байланысты сыйлықақыларды үлестіру тәсілін қамтиды.

Айнымалы төлем тәсілі тікелей қатысу функциялары бар ұзақ мерзімді сақтандыру шарттарына қолданылады; жалпы модель басқа ұзақ мерзімді сақтандыру шарттарына қолданылады; ал сыйлықақыны үлестіру тәсілі қысқа мерзімді сақтандыру шарттарына қолданылады.

Шартта көзделген қызметтер үшін маржаны өлшеуді қайта қарау («ШККМ»)

Болашақ қызмет көрсетуге байланысты іске асырудан түсетін ақшалай түсімдердегі өзгерістердің әсері қалған ШККМ-ға қосылады немесе одан шегеріледі, ал Компанияның ағымдағы есеп саясатына сәйкес қалдық маржа құру кезінде тіркеледі және қамту кезеңінде амортизацияланады. Айнымалы төлем тәсілі қолданылатын сақтандыру шарттары үшін сақтандырушының базалық баптардың әділ құнының өзгеруіндегі және басқа қаржылық тәуекелдердегі өзгерістердегі үлесі ШККМ түзетілуі тиіс болашақ қызметтердегі өзгерістер ретінде қарастырылуы тиіс. ХҚЕС (IFRS) 17 сәйкес, ШККМ құбылмалы болады.

ХҚЕС (IFRS) 17 сәйкес, егер өтпелі күнгі сақтандыру шарттары тобы үшін толық ретроспективті қолдану мүмкін болмаса, Компания ШККМ-ны бағалау үшін модификацияланған ретроспективті тәсілді немесе әділ құн тәсілін қолдануы тиіс. Компания ШККМ-ны мойындау болмайтын сыйлықақыны үлестіруге негізделген қысқартылған тәсілді қолданады.

Қаржылық активтердің жіктелуін қайта қарау және активтер мен міндеттемелер арасындағы бухгалтерлік сәйкестікті оңтайландыру

ХҚЕС (IFRS) 17-ге сәйкес, бастапқы қолдану күнінде есеп беруші ұйым қаржылық активтерді басқарудың бизнес-модельдерін қайта қарап, сақтандыру шарттарымен байланысты қызметке арналған қаржылық активтердің жіктемелерін қайта анықтай алады. Амортизациялық құны бойынша бағаланатын кейбір борыштық инвестициялармен байланысты сақтандыру шарттары бойынша міндеттемелерді орындаудың нәтижесінде туындайтын ақша түсімдерін бағалау негізінде, Компания бастапқы қолдану күніне бизнес-модельді қайта қарады және амортизациялық құны бойынша бағаланатын осындай борыштық инвестицияларды, сақтандыру шарты бойынша міндеттемелердің бухгалтерлік есебінің және тиісті қаржы активтерінің сәйкестігін оңтайландыру үшін басқа жиынтық табыс арқылы әділ құны бойынша бағаланатын борыштық инвестицияларға қайта жіктеді.

Сыйақыларды үлестіру негізіндегі тәсіл.

Компания сыйлықақыны үлестіру негізіндегі тәсілді пайдалана отырып, сақтандыру шарттары тобын бағалауды оңтайлатуға құқылы, себебі Компания мұндай оңтайлатуды қолдану стандартты тәсілді қолдану нәтижелерінен айтарлықтай ерекшеленбейтін осы топ бойынша сақтандыру өтемінің қалған бөлігі бойынша міндеттемені бағалау нәтижелеріне әкеледі деп күтеді.

Сыйлықақыны үлестіру негізіндегі тәсілді қолдану кезінде Компания сақтандыру өтемінің қалған бөлігі бойынша міндеттемені төмендегідей бағалайды.

Бастапқы тану кезінде міндеттеменің баланстық құны келесіні білдіреді:
бастапқы тану кезінде алынған сыйлықақылар;
минус осы күнге арналған аквизициялық ақша түсімдері.

Қаржылық есептілікті ұсынуды оңтайландыру

ХҚЕС (IFRS) 17 сақтандыру компанияларынан қаржылық жағдайы туралы есепте сақтандыру шарттары немесе қайта сақтандыру шарттары тобынан туындайтын құқықтар мен міндеттемелердің жиынтығын бірыңғай сақтандыру шарты немесе қайта сақтандыру шарты бойынша актив немесе міндеттеме түрінде ұсынуды талап етеді. Полис бойынша қарыздар және сыйлықақылар бойынша дебиторлық берешек сияқты бухгалтерлік баптар енді бөлек ұсынылмауы тиіс.

Сонымен қатар, ХҚЕС (IFRS) 17 сақтандыру компаниялары пайда немесе залал ретінде танылған сомаларды сақтандыру қызметінің нәтижесіне және пайданы анықтайтын факторларға сәйкес инвестициялық қызметтің нәтижесіне бөлуді талап етеді. Бұл сақтандыру компанияларының пайда көздерін түсінікті және ашық етеді.

ХҚЕС (IFRS) 17 қоспағанда, ХҚЕС-ке түзетулер немесе әлі күшіне енбеген және Компанияға айтарлықтай әсер етеді деп күтілетін ХҚЕ ТК (Халықаралық қаржылық есептілікті түсіндіру комитеті) түсіндірмелері жоқ.

Меншікті капиталдың құрамында 2023 жылғы 1 қаңтарға және 2022 жылғы 1 қаңтарға көрсетілген активтер мен міндеттемелерге өтпелі әсер сәйкесінше (32,345) мың теңгеге және (391,328) мың теңгеге тең.

Меншікті капиталға көшудің таза әсері келесі өтемдік әсерлерден тұрды:
• Келісімшарттар бойынша болашақ пайданы айқын міндеттеме ретінде тану;
• Қаржылық емес тәуекел үшін жеке түзетуді мойындау;
• ХҚЕС (IFRS) 17 сәйкес ұзақ мерзімді зейнетақылы аннуитеттік шарттары бойынша сатып алуға кейінге қалдырылған шығындарды тану;
• ХҚЕС (IFRS) 9 бойынша қаржы активтері жөніндегі күтілетін кредиттік залалдарды мойындау.

ХҚЕС (IFRS) 17 бойынша меншікті капиталға әсері активтер мен міндеттемелерді бағалау арасындағы өзара есеп айырысуға байланысты әлдеқайда аз көрінеді.

Компанияның ХҚЕС (IFRS) 9 қолдану нәтижесінде бизнестің операциялық пайдасында айтарлықтай өзгерістер жоқ.

ЕСЕП САЯСАТЫНЫҢ НЕГІЗГІ ҚАҒИДАЛАРЫ
Сәйкестік қағидасы

Компанияның қаржылық есептілігі Халықаралық қаржылық есептілік стандарттарына («ХҚЕС») сәйкес дайындалды.

Үздіксіз қызмет принципі

Компания акционерлерінің кезектен тыс жалпы жиналысында 2022 жылғы 3 қазанда, қызмет саласын жалпы сақтандырудан өмірді сақтандыруға ауыстыру және «Коммеск-Өмір» сақтандыру компаниясы» АҚ ерікті түрде қайта ұйымдастыру ниетіне байланысты «Коммеск-Өмір» СК» АҚ-на қосылу туралы шешім қабылданды. 2023 жылдың басында Компанияның қызметі тоқтатылады.

Дайындау қағидалары

Қаржылық есептілік,әділ құны бойынша ескерілген кейбір қаржы құралдарын қоспағанда, бастапқы құнының негізінде дайындалды.

Компанияның қаржылық есептілігі Қазақстандық теңгемен (бұдан әрі – «теңге») берілген. Компанияның функционалдық валютасы және қаржылық есептілігін таныстырудың валютасы – «теңге» болып табылады. Осы қаржылық есептіліктегі барлық мәндер арнайы келісілген жағдайлардан басқа мыңға дейін жуықталған.

Компания өтімділіктің кему тәртібімен қаржылық жағдай туралы есеп береді. Қаржылық активтер мен міндеттемелердің өтімділігін талдау 23-ескертпеде келтірілген.

Есептеу принципі

Осы қаржылық есептілік есептеу принципіне сәйкес жасалған. Есептеу принципі төлем уақытына қарамастан, шаруашылық операциялардың нәтижелерін, сондай-ақ оларды жасау фактісі бойынша оқиғаларды тануды білдіреді.

Операциялар мен оқиғалар бухгалтерлік есепте көрсетіледі және өздері жататын кезеңдердің қаржылық есептілігіне енгізіледі

Қаржылық есептіліктің элементтерін мойындау

Осы қаржылық есептілікке қаржылық есептіліктің элементтері болып табылатын барлық активтер, міндеттемелер, капитал, кірістер мен шығыстар енгізілген. Қаржылық есептіліктің барлық элементтері сызықтық баптар түрінде ұсынылған. Қаржылық есептіліктің бірнеше элементтерін бір бапқа біріктіру олардың Компания қызметіндегі сипаттамаларын (функцияларын) ескеріп жүргізілген. Ұқсас баптардың әрбір елеулі сыныбы қаржылық есептілікте жеке ұсынылады. Ұқсас емес сипаттағы немесе тағайындалған баптар, егер олар елеусіз болып табылмаса, бөлек ұсынылады.

Шетел валютасын қайта есептеу

Қаржылық есептілікті дайындау кезінде, функционалдық (шетел валютасында) мәміледен өзге валютадағы мәмілелер жасалған күнгі бағам бойынша көрсетіледі. Шетел валютасында көрсетілген монетарлық баптары қаржылық есептілік жасалған күнгі тиісті валюта бағамы бойынша қайта есептеледі. Шетел валютасында ескерілетін және әділ құны бойынша бағаланатын монетарлық емес баптар, әділ құнын анықтау күнінде қолданылған айырбастау бағамдары бойынша қайта есептеуге жатқызылады. Шетел валютасында көрсетілген тарихи құны бойынша көрсетілген монетарлық емес баптар қайта есептелмейді. Валюта бағамдарының өзгеруі нәтижесінде пайда болған монетарлық баптар бойынша бағамдық айырмалар, олар пайда болған кезеңдегі пайда немесе залалдарда көрсетіледі.

Қазақстан Қор Биржасында (бұдан әрі - «ҚҚБ») орын алған орташа өлшемді айырбастау бағамдары Қазақстан Республикасында ресми айырбастау бағамдары ретінде пайдаланылады. Осы қаржылық есептілікті дайындау кезінде Компания пайдаланған жыл соңындағы айырбас бағамы келесідей ұсынылған:

Валюта	31 желтоқсан 2022 жыл	31 желтоқсан 2021 жыл
АҚШ доллары	**462.65**	431.80
Ресейлік рубль	**6.43**	5.76

ЕСЕПТІ КҮННЕН КЕЙІНГІ ОҚИҒАЛАР

Украинадағы жағдайдың айналасында қалыптасқан геосаяси жағдайда ЕО-ға мүше мемлекеттер және басқа елдер Ресейге қарсы бірнеше санкциялар пакетін енгізді. Шектеулер Ресейдің Орталық Банкі мен Ресейдің ірі банктеріне, сондай-ақ Ресей экономикасының бірнеше секторларына әсерін тигізді. Қазақстан экономикасы Ресей экономикасымен саудадағы тығыз қарым-қатынас арқылы байланысты. Ресей - Қазақстан үшін ең ірі импорттаушы, барлық импорттың үлесі 42,1% құрайды.

Осыған байланысты қаржы нарықтары айтарлықтай құбылмалылыққа ұшырап келеді. Әсіресе, валюта нарығындағы жағдай теріс әсерін тигізді. ҚР Ұлттық Банкінің (бұдан әрі- «ҚРҰБ») баспасөз қызметі әлемдік қаржы нарықтарындағы жағдай өте тұрақсыз болып қала беретінін хабарлады. Еуропадағы жанжалды тез арада шешу қабілетсіздігі бойынша күтулердің артуы тауар, валюта және қор нарықтарына әртүрлі бағытты әсер етеді. ҚРҰБ еліміздің қаржы және валюта нарықтарына жағымсыз шоктардың қысымын жою бойынша бірқатар жедел шаралар қабылдады. Атап айтқанда, құбылмалылықтың күрт артуының аясында, ішкі валюта нарығындағы жағдайдың тұрақсыздығын болдырмау үшін ҚРҰБ сауда-саттық барысында бірқатар валюталық интервенциялар жүргізді. Ескерген жөн: шаралар құбылмалы айырбас бағамы қағидаттары аясында жүзеге асырылады. Теңге бағамы іргелі факторлардың әсерінен қалыптастырылатын болады, бұл ретте қысқа мерзімді перспективада теңгенің құбылмалылығы санкциялық риторикаға, ішкі қатысушылардың күтулеріне және әлемдік нарықтардағы динамикаға байланысты болады. 2023 жылғы 10 сәуірде ҚРҰБ базалық мөлшерлемені 16,75% деңгейінде сақтау туралы кезектен тыс шешім қабылдады, базалық мөлшерлемені көтеру 2022 жылғы қазанда 16% - дан 16,75% - ға дейін болды.

Ресейге қарсы санкциялар әлі де күшінде болғандықтан және жалпы алғанда геосаяси жағдай тұрақсыз болғандықтан, олардың Компания бизнесіне әсер етуінің толық дәрежесі мен ұзақтығын болжау өте қиын. Жалпы алғанда, инфляциялық таргеттеу шеңберіндегі Қазақстан Үкіметімен жүргізілетін сараланған ақша-кредит саясаты сыртқы шок салдарының ел экономикасына таралуын тиімді алдын алуға және теңгелік активтердің қорғалуын қамтамасыз етуге қабілетті.

Компанияның Директорлар кеңесінің 2023 жылғы 26 қаңтардағы және 2023 жылғы 20 наурыздағы жиналысы акцияларды орналастыру туралы шешім қабылдады:

– 500,000 теңге сомасына (орналастырылатын бағалы қағаздар – 50,000 (елу мың) дана жай акциялар жарияланған акциялар саны шегінде; және

– 200,000 теңге сомасына (орналастырылатын бағалы қағаздар – 20,000 (жиырма мың) дана жай акциялар жарияланған акциялар саны шегінде.

Компания мен «Коммеск-Өмір» өмірді сақтандыру компаниясы» А-ның (бұрынғы атауы - «Коммеск-Өмір» СК» АҚ) 2023 жылғы 28 ақпандағы акционерлердің бірлескен жалпы жиналысының шешімінің негізінде Компанияның «Коммеск-Өмір» ӨСК» АҚ-ға қосылуы басталды. Қайта ұйымдастырудың нәтижесінде Компанияның қызметі тоқтатылады, оның барлық мүлкі, құқықтары, міндеттері мен міндеттемелері «Коммеск-Өмір» ӨСК» АҚ-на өтеді.

ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛІКТІ БЕКІТУ

2022 жылғы 31 желтоқсанда аяқталған жыл үшін қаржылық есептілік, Компания басшылығымен 2023 жылдың 10 мамырында шығаруға бекітілді.

ТАРАТУ

7. «КЦ Телеком» ЖШС, БСН 220340023847 (Қазақстан, Алматы қаласы, Бостандық ауданы, Әуезов көшесі, 175 үй, н.п. 8А), өзінің таратылатыны туралы хабарлайды. Талап-шағымдар осы хабарландыру жарияланған күннен бастап 2 ай мерзім ішінде мына мекенжайда қабылданады: КЦ Телеком, Алматы қаласы, Сейфуллин даңғылы, 609, 4 қабат, кеңсе 9. Тел. 87777473600.

8. ТОО «QC Logistics» ЖШС, БСН 230540012008 (Алматы қаласы, Медеу ауданы, Төлебаев көшесі, 38/61 ғимарат), өзінің таратылатыны туралы хабарлайды. Талап-шағымдар осы хабарландыру жарияланған күннен бастап 2 ай мерзім ішінде мына мекенжайда қабылданады: Алматы қаласы, Медеу ауданы, Төлебаев көшесі, ғимарат 38/61, ка.701. Тел. 87714131333.

9. «Алтын Байтерек-Жанна» тұтынушы кооперативі, БСН 150740023925 (Қазақстан, Алматы қаласы, «Жетісу-2» ықшамауданы, 46 үй, 21 пәтер), өзінің таратылатыны туралы хабарлайды. Талап-шағымдар осы хабарландыру жарияланған күннен бастап 2 ай мерзім ішінде мына мекенжайда қабылданады: Алматы қаласы, Әуезов ауданы, «Жетісу-2» ықшамауданы, 80 үй, 3 пәтер. Тел. 87784338802.

11. «Ембі Демеу» қоғамдық қоры (БСН 110340008385) өзінің ерікті түрде таратылатыны туралы хабарлайды. Талап-шағымдар осы хабарландыру жарияланған күннен бастап 2 ай мерзім ішінде мына мекенжайда қабылданады: ҚР, Атырау обл., Атырау қ., Уәлиханов көш., 1 үй, 209 кеңсе/кабинет.

15. «Libri» ЖШС, БСН 160740022681 өзінің таратылатыны туралы хабарлайды. Талап-шағымдар осы хабарландыру жарияланған күннен бастап 2 ай мерзім ішінде мына мекенжайда қабылданады: Қазақстан Республикасы, Астана қаласы, Алматы ауданы, 23-15 көшесі, 9/3 үй, 73 пәтер, индекс 050064, Тел. +77022277004.

16. «Жауапкершілігі шектеулі серіктестік «Oi-Sana» қосымша жауапкершілігі бар серіктестігі, БСН 230640014345, өзінің таратылатыны туралы хабарлайды. Талап-шағымдар осы хабарландыру жарияланған күннен бастап 2 ай мерзім ішінде мына мекенжайда қабылданады: Атырау қаласы, «Сарқамыс-2» ықш., А.Ермеков көшесі, 16, Тел. 87027522088.

17. «ИДМ Корпорейшн» ЖШС, БСН 211040012544, өзінің таратылатыны туралы хабарлайды. Талап-шағымдар осы хабарландыру жарияланған күннен бастап 2 ай мерзім ішінде мына мекенжайда қабылданады: Атырау қаласы, «Нұрсая» ықшамауданы, 76 үй, Тел. 87759224171.

18. «ясли сад «Сүйкімді бүлдіршіндер» ЖШС, БСН 141240015759, өзінің таратылатыны туралы хабарлайды. Талап-шағымдар осы хабарландыру жарияланған күннен бастап 2 ай мерзім ішінде мына мекенжайда қабылданады: Түркістан облысы, Шардара ауданы, А.Сапарбаев көшесі, 19/1. Тел. 87078087097.

19. «Тендер BSB» ЖШС, БСН 201240017818, өзінің таратылатыны туралы хабарлайды. Талап-шағымдар осы хабарландыру жарияланған күннен бастап 2 ай мерзім ішінде мына мекенжайда қабылданады: Жетісу облысы, Панфилов ауданы, Сарыбел а/о, Тұрпан ауылы, Мұхтар Әуезов көшесі, 24.

ӘРТҮРЛІ

20. «Астана» халықаралық қаржы орталығында құрылған «Qazaqstan Aquaculture Company Ltd.» Жеке Компаниясы, БСН 230840900062, өзіне Қазақстан, Алматы қ., Бостандық ауданы, әл-Фараби даңғылы, 77/3 үй, 3 пәтер мекенжайы бойынша орналасқан «Qazaqstan Aquaculture Company»